Βιβλίο μαθητή στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Ορθόδοξη πίστη και λατρεία

Τόμος 5ος

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 1 10/7/2020 3:17:40 μμ

Βιβλίο μαθητή στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Ορθόδοξη πίστη και λατρεία

Το υλικό στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου προέκυψε από το Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Α' Λυκείου «Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος», **που επιμελήθηκαν οι Κ. Ακανθοπούλου, Μ. Συργιάννη, Δ. Παρθένου & Α. Χατζηδημητρίου, το** Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Β' Λυκείου, «Θρησκεία και Κοινωνία», **που επιμελήθηκαν οι Ε. Βουλγαράκη, Σ. Γκαργκάνα και Έ. Ψαρογιώργου, το** Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Γ'

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 2 10/7/2020 3:17:40 μμ

Λυκείου, «Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος», **που επιμελήθηκαν οι Κ. Τριανταφυλλίδου και ο Ε. Παπαϊωάννου, το** Σχολικό Βιβλίο Α' Λυκείου, «Ορθόδοξη πίστη και λατρεία» **των Χρ. Γκότση, π. Γ. Μεταλληνού, Γ. Φίλια και σύγχρονα δημοσιευμένα γραπτά και πολυτροπικά κείμενα.**

Δημιουργήθηκε με την ευθύνη της άμισθης Επταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε από το ΙΕΠ στις 19/12/2019 με σκοπό:

Α) Την εισήγηση για την πλήρη συμμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών με τις αποφάσεις του Σ.τ.Ε., για το χρονικό

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 3 10/7/2020 3:17:40 μμ

διάστημα που θα απαιτηθεί μέχρι τη συγγραφή και εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς και του αντιστοίχου διδακτικού υλικού για το μάθημα των Θρησκευτικών.

Β) Την εισήγηση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής των αποφάσεων του Σ.τ.Ε., του ΕΔΔΑ και της ΑΠΔΠΧ, όσον αφορά στις υπόλοιπες πτυχές των αποφάσεων αυτών που συνδέονται με το μάθημα των Θρησκευτικών, με έμφαση στη διατήρηση της υποχρεωτικότητας του μαθήματος και στη διαδικασία απαλλαγής των μαθητών/μαθητριών.

Την ευθύνη για την επιμέλεια του παρόντος βιβλίου είχε ως μέλος της

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 4 10/7/2020 3:17:40 μμ

επιτροπής η Ξανθή Αλμπανάκη.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Μπάμπης Πυλαρινός, Innocence, 2017/ Encaustic

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 5 10/7/2020 3:17:40 μμ

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ενιαίας Ενταξιακής Εκπαίδευσης του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 6 10/7/2020 3:17:40 μμ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βιβλίο μαθητή στα

Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Τόμος 5ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ

27-0784_l_e_thrisk_bm_1-32_28b.indd 7 28/7/2020 2:14:11 μμ

3.6. ΜΕΤΑΝΟΙΑ, Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΙΑΣ

Αστοχίες και αποτυχίες στην καθημερινότητα.

Προσπαθήστε να διατυπώσετε λέξεις/φράσεις σχετικές με τις λέξεις «αστοχία», «αποτυχία» και να εκφράσετε τα αντίθετά της.

Η παραβολή του ασώτου. Εικονογραφία Φ. Κόντογλου, 1949.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 5 10/7/2020 3:17:40 μμ

Θεολογική κατανόηση της έννοιας της αμαρτίας στο βιβλικό πλαίσιο και στην πατερική παράδοση.

Παρατηρήστε προσεκτικά τα παρακάτω έργα με θέμα το προπατορικό αμάρτημα (ψηφιδωτά Παλέρμο· William Blake, God judging Adam· Κ. Κονταρίνη, Σκηνές από τη Γένεση κ.λπ.). Στη συνέχεια ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα εξής ερωτήματα σχετικά με τη διακοπή της σχέσης με τον Θεό και τη δυνατότητα επιλογής καλού/κακού από

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 6 10/7/2020 3:17:40 μμ

τον άνθρωπο: Γιατί;... Για ποιους λόγους;... Αν υποθέσουμε ότι...Τι θα συνέβαινε αν;...Τι θα άλλαζε αν;...

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 7 10/7/2020 3:17:41 μμ

Η Πτώση και η έξωση από τον Παράδεισο. Μωσαϊκό 12ου αι. Cappella Palatina, Παλέρμο.

William Blake. God judging Adam. 1795

8 / 117 - 118

Κωνσταντίνος Κονταρίνης (αρχές 18ου αι., Επτάνησα). Σκηνές από τη Γένεση (λεπτομέρεια), Αθήνα: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.

1. Έννοια της αμαρτίας

[Στην ορθόδοξη θεολογία] η αμαρτία μονάχα ως αλλοτρίωση, καθυστέρηση και αρρώστια αντιμετωπίζεται. Έτσι, ούτε για το προπατορικό αμάρτημα λογίζεται καμιά ενοχή ούτε και για τα προσωπικά αμαρτήματα του καθενός λογίζεται

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 9 10/7/2020 3:17:41 μμ

ενοχή ως νομική συνέπεια. Η ενοχή του ανθρώπου είναι η αμέλειά του, η αμετανοησία του και η άρνησή του να δεχθεί τη θεία ζωοποίηση. Γι' αυτό από την άλλη μεριά υπάρχει άφεση και συγνώμη, εφόσον ο άρρωστος άνθρωπος τη ζητάει. «Συγγνωστὸν γὰρ οὐ τιμωρητὸν ἡ ἀσθένεια», η αρρώστια συγχωρείται, δεν τιμωρείται, λέγει ο άγ. Μάξιμος ο Ομολογητής. Αυτή είναι η κοινή γραμμή όλης της ορθόδοξης θεολογίας και ζωής.

Η αμαρτία προκύπτει από μια ανταρσία του ανθρώπου, [...] που επιδιώκει την ισοθεΐα ή την εξομοίωση με τον Θεό, όχι τη σχέση κτιστού και ακτίστου, φθαρτού και αφθάρτου, θνητού και αθανάτου, δημιουργήματος και δημιουργού

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 10 10/7/2020 3:17:41 μμ

αλλά επί ίσοις όροις. Τούτο σημαίνει διάρρηξη των σχέσεων [...] Ο θάνατος [...] πλήττει όχι μονάχα το είδος ή τη βιολογική υπόσταση, αλλά το πρόσωπο.

Ματσούκας, Ν. (1985). Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β'. **Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 52.**

2. Το προπατορικό αμάρτημα

[…] Το αμάρτημα των αμαρτημάτων –το αληθινά «προπατορικό αμάρτημα»– δεν είναι η παράβαση των κανόνων, αλλά πρώτα από όλα το λοξοδρόμημα της αγάπης του ανθρώπου και το αποξένωμά του από το Θεό. Το πώς ο άνθρωπος προτίμησε κάτι άλλο –τον κόσμο, τον εαυτό του– από το Θεό, αυτό είναι το μοναδικό πραγματικό

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 11 10/7/2020 3:17:41 μμ

αμάρτημα μέσα στο οποίο όλα τα άλλα αμαρτήματα καταντούν φυσικά και αναπότρεπτα. Γιατί αυτό καταστρέφει την αληθινή ζωή του ανθρώπου. Ξεστρατίζει τη ζωή από το μοναδικό νόημα και την κατεύθυνσή της. Και το αμάρτημα αυτό –το αληθινά προπατορικό– βρίσκει στο Θεό συγχώρεση, όχι επειδή ο Θεός το «λησμόνησε» πια τώρα και δεν του δίνει προσοχή, αλλά επειδή στο Χριστό ο άνθρωπος γύρισε πίσω στο Θεό, και γύρισε πίσω στο Θεό επειδή Τον αγάπησε και βρήκε σε Εκείνον το μοναδικό αληθινό αντικείμενο της αγάπης και της ζωής. Και ο Θεός δέχτηκε τον άνθρωπο και –στο Χριστό– τον συμφιλίωσε με τον εαυτό Του.

Schmemann, Al. (1986). Για να ζήσει ο κόσμος. **Μτφρ. Ζ. Λορεντζάτος. Αθήνα: Δόμος, σ. 115-116.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 12 10/7/2020 3:17:41 μμ

3. Πτώση: προπατορικό αμάρτημα

Ο Θεός έδωσε στον Αδάμ ελεύθερη βούληση –τη δύναμη να επιλέγει μεταξύ καλού και κακού– κι ήταν πλέον ζήτημα του Αδάμ να δεχτεί την κλήση που του προτάθηκε ή να την αρνηθεί. Την αρνήθηκε. Έτσι, αντί να συνεχίσει το μονοπάτι που του υπέδειξε ο Θεός, το εγκατέλειψε, δείχνοντας ανυπακοή στον Θεό. [...] Το αποτέλεσμα ήταν να εμφανιστεί μια νέα μορφή ύπαρξης πάνω στη γη, η αρρώστια και ο θάνατος. Οι άνθρωποι, έχοντας αποστραφεί τον Θεό που είναι αθανασία και ζωή, βρέθηκαν σε μια κατάσταση αντίθετη προς τη φύση τους. [...] Κάθε καινούρια ύπαρξη γεννιέται σ' έναν κόσμο όπου κυριαρχεί η αμαρτία, σ' έναν κόσμο όπου είναι εύκολο να κάνει κανείς το κακό και

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 13 10/7/2020 3:17:41 μμ

δύσκολο το καλό.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (2001). Η Ορθόδοξη Εκκλησία. Αθήνα: Ακρίτας, σ. 352-353.

4. «Το κακό πέφτει στα χέρια του καλού»

[…] Το κακό πάντοτε χαρακώνει την ανθρώπινη σάρκα ή την ανθρώπινη ψυχή και βυθίζεται μέσα της. Υπάρχει πάντοτε μια πρόσωπο προς πρόσωπο σχέση, η οποία γίνεται ο τόπος της οδύνης, του μίσους, της απληστίας ή της ανανδρίας. Όμως η νίκη είναι αποφασιστικής σημασίας: το κακό πέφτει στα χέρια του καλού, τρόπον τινά, διότι τη στιγμή που γινόμαστε θύματα, κατακτάμε ένα δικαίωμα που είναι

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 14 10/7/2020 3:17:41 μμ

κανονικά θείο, το δικαίωμα να συγχωρούμε.

Bloom, Anthony (2011). Προσευχή και αγιότητα, **Αθήνα: Εν πλω, σ. 38.**

5. Αμαρτία, ελεύθερη επιλογή

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία είναι σαφές ότι η παρουσία του κακού στην ανθρώπινη ζωή είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης επιλογής του ανθρώπου να διακόψει τη σχέση του με την ίδια τη Ζωή, δηλαδή το Θεό. Η επιλογή αυτή συνιστά την αμαρτία. Άρα η καταπολέμηση του κακού ταυτίζεται με την καταπολέμηση της αμαρτίας. Το άγχος, όμως, για επιβίωση και αυτοσυντήρηση ωθούν τον άνθρωπο στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση. Τον

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 15 10/7/2020 3:17:41 μμ

κρατούν δέσμιο ποικίλων μεριμνών ως αποτέλεσμα του φόβου που συνεπάγεται η γνώση της ανθρώπινης αδυναμίας. Με τη σειρά του ο αγώνας για αυτοσυντήρηση προϋποθέτει τον αγώνα για εξασφάλιση ισχύος. Και ο άνθρωπος εγκλωβίζεται σε ένα φαύλο κύκλο χωρίς δυνατότητα λύτρωσης, αφού η αιτία του πόνου και του θανάτου βρίσκεται αλλού. Πρόκειται για τον ίδιο εγκλωβισμό που ένιωσαν οι πρωτόπλαστοι και ο οποίος τους οδήγησε στην πτώση τους από τον Παράδεισο.

Η παρουσία του Χριστού στον κόσμο δεν είχε άλλο σκοπό από την εξάλειψη της αιτίας του κακού, δηλαδή την εξάλειψη της πολύμορφης αμαρτίας. Ο Χριστός προσέλαβε τα αδιάβλητα πάθη της ανθρώπινης

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 16 10/7/2020 3:17:41 μμ

φύσης, στα οποία περιλαμβάνονταν ο πόνος και ο θάνατος, για να λυτρώσει τον άνθρωπο από τα πάθη του και το θάνατο. Δεν προσέλαβε όμως την αιτία τους, την αμαρτία, διατηρώντας ως άνθρωπος αδιατάρακτη την σχέση του με το Θεό και εξασφαλίζοντας με τη θυσία του την υπέρβαση του πόνου και του θανάτου. Πρόκειται για μια ελεύθερη προσωπική πράξη που ξεπερνά τα όρια της ατομικής ύπαρξης και αγκαλιάζει όλες τις ανθρώπινες υπάρξεις, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες τους.

Μπέκος, Γ. Το κακό σήμερα, περ. Σύναξη, **τ. 94 (2005), σ. 9-10.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 17 10/7/2020 3:17:41 μμ

Η Μετάνοια ως αντίδοτο της αμαρτίας στον Χριστιανισμό.

Σε ζευγάρια μελετήστε το περιστατικό με τον Ζακχαίο (Λκ 19, 1-10) ή την παραβολή του Ασώτου (Λκ 15, 11- 32), σε συνδυασμό με θεολογικό κείμενο για τη μετάνοια (π.χ. Bloom, 2008). Στη συνέχεια συμπληρώστε τα παρακάτω:

Αμαρτία = ...,

Μετάνοια = ...,

Ο Χριστός/σπλαχνικός πατέρας αντιμετωπίζει τους αμαρτωλούς με...

1. Ο Ιησούς και ο Ζακχαίος (Λκ 19, 1-10)

Ο Ιησούς μπήκε στην Ιεριχώ και περνούσε μέσα από την πόλη. Εκεί υπήρχε κάποιος, που το όνομά του

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 18 10/7/2020 3:17:41 μμ

ήταν Ζακχαίος. Ήταν αρχιτελώνης και πλούσιος. Αυτός προσπαθούσε να δει ποιος είναι ο Ιησούς· δεν μπορούσε όμως εξαιτίας του πλήθους και γιατί ήταν μικρόσωμος. Έτρεξε λοιπόν μπροστά πριν από το πλήθος κι ανέβηκε σε μια συκομουριά για να τον δει, γιατί θα περνούσε από ’κει. Όταν έφτασε ο Ιησούς στο σημείο εκείνο, κοίταξε προς τα πάνω, τον είδε και του είπε: «Ζακχαίε, κατέβα γρήγορα, γιατί σήμερα πρέπει να μείνω στο σπίτι σου». Εκείνος κατέβηκε γρήγορα και τον υποδέχτηκε με χαρά. Όλοι όσοι τα είδαν αυτά διαμαρτύρονταν κι έλεγαν ότι πήγε να μείνει στο σπίτι ενός αμαρτωλού. Τότε σηκώθηκε ο Ζακχαίος και είπε στον Κύριο: «Κύριε, υπόσχομαι να δώσω τα μισά από τα υπάρχοντά μου

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 19 10/7/2020 3:17:41 μμ

στους φτωχούς και ν' ανταποδώσω στο τετραπλάσιο όσα έχω πάρει με απάτη». Ο Ιησούς, απευθυνόμενος σ' αυτόν, είπε: «Σήμερα αυτή η οικογένεια σώθηκε· γιατί κι αυτός ο τελώνης είναι απόγονος του Αβραάμ. Ο Υιός του Ανθρώπου ήρθε για ν' αναζητήσει και να σώσει αυτούς που έχουν χάσει το δρόμο τους».

2. Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα (ή του Ασώτου υιού) (Λκ 15, 11-32)

Τους είπε επίσης ο Ιησούς: «Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. Ο μικρότερος απ' αυτούς είπε στον πατέρα του: "πατέρα, δώσε μου το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί"· κι εκείνος τους μοίρασε την περιουσία. Ύστερα από λίγες μέρες ο μικρότερος γιος τα μάζεψε

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 20 10/7/2020 3:17:41 μμ

όλα κι έφυγε σε χώρα μακρινή. Εκεί σκόρπισε την περιουσία του κάνοντας άσωτη ζωή. Όταν τα ξόδεψε όλα, έτυχε να πέσει μεγάλη πείνα στη χώρα εκείνη, και άρχισε κι αυτός να στερείται. Πήγε λοιπόν κι έγινε εργάτης σε έναν από τους πολίτες εκείνης της χώρας, ο οποίος τον έστειλε στα χωράφια του να βόσκει χοίρους. Έφτασε στο σημείο να θέλει να χορτάσει με τα ξυλοκέρατα που έτρωγαν οι χοίροι, αλλά κανένας δεν του έδινε. Τελικά συνήλθε και είπε: “πόσοι εργάτες του πατέρα μου έχουν περίσσιο ψωμί, κι εγώ εδώ πεθαίνω της πείνας! Θα σηκωθώ και θα πάω στον πατέρα μου και θα του πω: πατέρα, αμάρτησα στο Θεό και σ’ εσένα· δεν είμαι άξιος πια να λέγομαι γιος σου· κάνε με σαν έναν από τους εργάτες

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 21 10/7/2020 3:17:41 μμ

σου”. Σηκώθηκε, λοιπόν, και ξεκίνησε να πάει στον πατέρα του.

»Ενώ ήταν ακόμη μακριά, τον είδε ο πατέρας του, τον σπλαχνίστηκε, έτρεξε, τον αγκάλιασε σφιχτά και τον καταφιλούσε. Τότε ο γιος του του είπε: “πατέρα, αμάρτησα στο Θεό και σ’ εσένα και δεν αξίζω να λέγομαι παιδί σου”. Ο πατέρας όμως γύρισε στους δούλους του και τους διέταξε: “βγάλτε γρήγορα την καλύτερη στολή και ντύστε τον· φορέστε του δαχτυλίδι στο χέρι και δώστε του υποδήματα. Φέρτε το σιτευτό μοσχάρι και σφάξτε το να φάμε και να ευφρανθούμε, γιατί αυτός ο γιος μου ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”. Έτσι άρχισαν να ευφραίνονται.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 22 10/7/2020 3:17:41 μμ

»Ο μεγαλύτερος γιος του βρισκόταν στο χωράφι· και καθώς ερχόταν και πλησίαζε στο σπίτι, άκουσε μουσικές και χορούς. Φώναξε, λοιπόν, έναν από τους υπηρέτες και ρώτησε να μάθει τι συμβαίνει. Εκείνος του είπε: "γύρισε ο αδερφός σου, κι ο πατέρας σου έσφαξε το σιτευτό μοσχάρι, γιατί του ήρθε πίσω γερός". Αυτός τότε θύμωσε και δεν ήθελε να μπει μέσα. Ο πατέρας του βγήκε και τον παρακαλούσε, εκείνος όμως του αποκρίθηκε: "εγώ τόσα χρόνια σού δουλεύω και ποτέ δεν παράκουσα καμιά εντολή σου· κι όμως σ' εμένα δεν έδωσες ποτέ ένα κατσίκι για να ευφρανθώ με τους φίλους μου. Όταν όμως ήρθε αυτός ο γιος σου, που κατασπατάλησε την περιουσία σου με πόρνες, έσφαξες για χάρη του το σιτευτό

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 23 10/7/2020 3:17:41 μμ

μοσχάρι”. Κι ο πατέρας του του απάντησε: “παιδί μου, εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου κι ό,τι είναι δικό μου είναι και δικό σου. Έπρεπε όμως να ευφρανθούμε και να χαρούμε, γιατί ο αδερφός σου αυτός ήταν νεκρός κι αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”».

3. Μετάνοια

Αν έστω και το ελάχιστο φως μπει μέσα σε εμάς που πράττουμε το κακό και λέμε όσα δεν πρέπει, σε εμάς που ζοφερές σκέψεις κι ένα μαύρο πέπλο σκιάζει την καρδιά μας, τότε νιώθουμε τις πρώτες τύψεις συνειδήσεως. Όμως οι τύψεις αυτές δεν αποτελούν ακόμη μετάνοια. Μπορεί να περάσουμε όλη μας τη ζωή κατηγορώντας τους εαυτούς μας για την κακή μας

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 24 10/7/2020 3:17:41 μμ

πορεία τόσο στα έργα και τα λόγια, όσο και στις σκοτεινές σκέψεις και τα συναισθήματα, κι όμως παρόλα αυτά να μην βελτιωθούμε καθόλου. Οι τύψεις κάνουν τη ζωή μας πραγματική κόλαση, αλλά δεν θα μας ανοίξουν τη Βασιλεία των ουρανών – πρέπει κάτι άλλο να συνδέσουμε με αυτές, κάτι που βρίσκεται στον πυρήνα της μετάνοιας: να στραφούμε στο Θεό με ελπίδα, με τη βεβαιότητα ότι διαθέτει Εκείνος αγάπη ικανή να μας συγχωρεί και δύναμη ικανή να μας αλλάζει. Μετάνοια είναι αυτή η στροφή της ζωής, αυτή η αλλαγή του νου, η μεταμόρφωση της καρδιάς, που μας φέρνει «ενώπιος ενωπίω» με το Θεό, γεμάτους με μία ελπίδα διστακτική αλλά χαρμόσυνη, σίγουρους πως δεν αξίζουμε το θείο έλεος, μα και βέβαιους ότι

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 25 10/7/2020 3:17:41 μμ

ο Κύριος ήλθε στη γη όχι για να κρίνει αλλά για να σώσει – ήλθε στη γη όχι για τους δίκαιους αλλά για τους αμαρτωλούς [...]

Η μετάνοια πρέπει να πυροδοτείται από αυτή ακριβώς την ελπίδα στην αγάπη του Θεού και από μια γενναία προσπάθεια να παραμένουμε στο σωστό τρόπο της ζωής, εγκαταλείποντας τις παλιές μας συνήθειες.

Bloom, Anthony (2008). Το μυστήριο της ίασης. **Αθήνα: Εν πλω, σ. 97-99.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 26 10/7/2020 3:17:41 μμ

Η αμαρτία σε σχέση με την ανθρώπινη ελευθερία και η σύσταση και σημασία του μυστηρίου της Μετάνοιας.

Αναστοχαστείτε την αφήγηση της Γενέσεως για την πτώση. Γιατί ο Θεός επέτρεψε στον άνθρωπο να αμαρτήσει; Γιατί δεν έβαλε φύλακα άγγελο στο δέντρο του καλού και του κακού, όπως έκανε αργότερα στο δέντρο της ζωής; Γιατί αρκέστηκε σε μια απλή προειδοποίηση;

1. Γιατί άφησε ο Θεός τον άνθρωπο να αμαρτήσει;

...Στην κατοχή και άσκηση της ελεύθερης θέλησης του ανθρώπου δεν θα βρούμε καθόλου μια πλήρη εξήγηση, αλλά τουλάχιστον την αρχή και μια απάντηση στο πρόβλημά

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 27 10/7/2020 3:17:41 μμ

μας. Γιατί άφησε ο Θεός τους αγγέλους και τον άνθρωπο να αμαρτήσουν; Γιατί ο Θεός επιτρέπει το κακό και τη δυστυχία; Απαντάμε. Γιατί είναι ένας Θεός αγάπης. Η αγάπη προϋποθέτει μετοχή και η αγάπη επίσης προϋποθέτει ελευθερία. Σαν μια Τριάδα αγάπης ο Θεός επιθύμησε να μοιραστεί τη ζωή του με δημιουργημένα πρόσωπα, φτιαγμένα κατά την εικόνα Του, που θα μπορούσαν να του ανταποκριθούν ελεύθερα και εκούσια σε μια σχέση αγάπης. Όπου δεν υπάρχει ελευθερία εκεί δεν υπάρχει αγάπη [...].

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1982[7]). Ο Ορθόδοξος δρόμος, **Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 68-69.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 28 10/7/2020 3:17:41 μμ

2. Ελευθερία και αυθαιρεσία

Όταν λοιπόν ο άνθρωπος εισέρχεται στην περιοχή της ελευθερίας, υψώνεται μπροστά του το πρόβλημα εάν και κατά πόσο είναι δεμένος σε ηθικούς κανόνες και αν του επιτρέπονται όλα. Η ελευθερία που καταλήγει στην αυθαιρεσία δεν θέλει να ακούσει για τίποτε άγιο, για κανένα περιορισμό. Όταν δεν υπάρχει Θεός ή όταν ο άνθρωπος είναι Θεός, τότε τα πάντα επιτρέπονται. Ο άνθρωπος αρχίζει να κατέχεται από μια ιδέα και σε μια δαιμονική κατάσταση βλέπει την ελευθερία του να χάνεται, να γίνεται σκλάβος μιας ανεξέλεγκτης δυνάμεως [...].

Μπερδιάγιεφ, Ν. (1972). Το πνεύμα του Ντοστογιέφσκι. **Μτφρ. Ν. Ματσούκας, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 98.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 29 10/7/2020 3:17:41 μμ

3. «Πού βρίσκεται η ελευθερία;»

Πού βρίσκεται η ελευθερία; Με τα ίδια μας τα μάτια είδαμε τους ανθρώπους εκείνους που βεβαίωναν πως είχανε βρει την αυθεντικότερη, οικουμενικότερη και επιστημονικά εγκυρότερη ευτυχία, να στέλνουν εκατομμύρια άλλους στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως στο όνομα της ευτυχίας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας τους. Η τρομακτική φρίκη και το μίσος αντί να μειώνονται, αυξάνονται. Η δυστυχία αντί να ελαττώνεται, διογκώνεται [...].

Σμέμαν, Αλ. (2004[2]). Ἔσχατος εχθρός καταργείται ο θάνατος. **Μτφρ. - επιμ. Β. Αργυριάδης. Αθήνα: Εν πλω, σ. 75.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 30 10/7/2020 3:17:41 μμ

4. Έννοια, σύσταση και ιστορική εξέλιξη του μυστηρίου της Μετάνοιας

Η μετάνοια των ανθρώπων είναι διάχυτη στην ιερή ιστορία. Στην Παλαιά Διαθήκη άτομα και λαός του Θεού πολλές φορές αμαρτάνουν, αλλά, όταν συνειδητοποιούν το λάθος τους επιστρέφουν με συντριβή στο Θεό. Αυτή την αλήθεια εκφράζει ο στίχος του Δαβίδ: «Είπα· θα πω στον Κύριο την αμαρτία μου καταδικάζοντας τον εαυτό μου. Κι όταν το αποφάσισα, αμέσως εσύ συγχώρησες την ασέβεια της καρδιάς μου» (Ψαλμ. 31,5).

Στην Καινή Διαθήκη, ο Ιωάννης ο Πρόδρομος κήρυττε τη μετάνοια (Μάρκ. 1, 4-5). Ο Κύριος, αγαπούσε και συγχωρούσε τους αμαρτωλούς,

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 31 10/7/2020 3:17:41 μμ

όταν αυτοί έδειχναν πίστη και αγάπη στο πρόσωπο του. Ακόμη, σύστησε το μυστήριο της Μετάνοιας ή Εξομολόγησης, παραχωρώντας την άδεια, τη δυνατότητα της άφεσης, στους αποστόλους και στους διαδόχους τους, όπως φαίνεται και από τα παρακάτω κείμενα.

Στους πρώτους αιώνες, όσοι χριστιανοί είχαν βαριά αμαρτήσει, αποκόπτονταν από το σώμα των πιστών. Για να επανασυνδεθούν με το σώμα της Εκκλησίας, έπρεπε να μετανοήσουν δημόσια. Αναπέμπονταν γι' αυτούς ειδικές ευχές στη Θεία Λειτουργία και ύστερα από μακρά προπαρασκευή (συνήθως τη Μ. Σαρακοστή), έπαιρναν τη συγχώρηση από τον επίσκοπο και γίνονταν δεκτοί στη Λειτουργία της νύχτας του Πάσχα, τότε δηλ. που

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 32 10/7/2020 3:17:41 μμ

πανηγυρίζουμε τη νίκη του Κυρίου πάνω στην αμαρτία και το θάνατο.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α΄ Λυκείου, Διδ. Εν. 24.

5. Η βαθύτερη σημασία του μυστηρίου της Μετάνοιας

Πολλοί άνθρωποι, όταν αμαρτάνουν λυπούνται και στενοχωρούνται. Η αληθινή όμως μετάνοια δεν είναι απλή μεταμέλεια. Είναι ο πόνος της καρδιάς μας, που δεν ανταποκριθήκαμε στην αγάπη του Θεού, δεν τιμήσαμε τον εαυτό μας και τους συνανθρώπους μας. Βιώνοντας το λάθος μας, αποφασίζουμε να αλλάξουμε τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, δηλαδή μετανοούμε και ζητούμε συγχώρηση.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 33 10/7/2020 3:17:41 μμ

Την επισφράγιση της συγχώρησης δίνει το μυστήριο της Εξομολόγησης. Όπως στο Βάπτισμα με τη μεσολάβηση του ιερέα πήραμε το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, έτσι κι εδώ με τη μεσιτεία του παίρνουμε την άφεση με τη χάρη του Χριστού.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Α΄ Λυκείου, Δ.Ε. 24.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 34 10/7/2020 3:17:41 μμ

Σημειώνουμε...

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 35 10/7/2020 3:17:41 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 36 10/7/2020 3:17:41 μμ

3.7. Η ΙΕΡΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ο ρόλος του ιερέα στην εκκλησιαστική κοινότητα.

Με βάση την παρακάτω εικόνα δώστε έναν τίτλο αιτιολογώντας τον σχετικά με τον ρόλο του ιερέα στην κοινωνία.

Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα,
Στο καφενείο του χωριού.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 37 10/7/2020 3:17:41 μμ

Ακουαρέλα σε χαρτί.
Διαστάσεις 35 x 50 cm.
Χριστούγεννα 2010.

Η ιεροσύνη στον Χριστιανισμό.

Χωρισμένοι σε ομάδες θα μελετήσετε διαφορετικά κείμενα από αυτά που παρατίθενται σε όλη την ενότητα με θέματα όπως: «Σύσταση, αποστολική διαδοχή, βαθμοί της ιεροσύνης» (Σχολικό Βιβλίο Α' Λυκείου, ΔΕ 26), «Ιεροσύνη και διακονία» (Ζιλλέ, 1992), «Η ιεροσύνη των γυναικών» (Ματσούκας, 2005), «Ο ρόλος των λαϊκών» (Σχολικό Βιβλίο Α' Λυκείου, ΔΕ 20, Νέλλας, 2002). Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τα συμπεράσματά της μέσα από ένα σύντομο κείμενο και θα ακολουθήσουν

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 38 10/7/2020 3:17:41 μμ

ερωτήσεις-τοποθετήσεις των άλλων ομάδων και σχετική συζήτηση.

Ιστορική εξέλιξη της χριστιανικής ιεροσύνης

Το μυστήριο της Ιεροσύνης συνέστησε ο Χριστός με την εκλογή των αποστόλων, που τους ανέδειξε «ψαράδες ανθρώπων» και τους έδωσε την «εξουσία» να συγχωρούν αμαρτίες (Ιωάν. 20, 23), να τελούν το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας και να διδάσκουν. Μετά τον Χριστό, οι απόστολοι όρισαν τους διαδόχους τους με χειροτονία (επίθεση των χειρών). Η Ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία έχει αδιάσπαστη τη συνέχεια των χειροτονιών. Αυτό ονομάζεται «αποστολική διαδοχή» και είναι κριτήριο της

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 39 10/7/2020 3:17:41 μμ

γνησιότητας της Εκκλησίας. Το μυστήριο της Ιεροσύνης και για τους τρεις βαθμούς (επίσκοπος, πρεσβύτερος, διάκονος) τελείται κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Οι σχετικές ευχές ζητούν για τον χειροτονούμενο τη χάρη του Θεού, ώστε να ανταποκρίνεται στην υψηλή αποστολή του, που είναι να οδηγεί τους πιστούς στη «Βασιλεία του Θεού».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α΄ Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», 2011, Αθήνα, σ. 145-147.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 40 10/7/2020 3:17:41 μμ

Ευχή χειροτονίας πρεσβυτέρου

«…αὐτός, Κύριε, καί τοῦτον, ὅν εὐδόκησας τόν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τό Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τόν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καί θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τόν λαόν σου, διά τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας». «Εσύ, Κύριε, και αυτόν που θέλησες να εισέλθει στο βαθμό του πρεσβυτέρου, γέμισέ τον με το χάρισμα του Αγίου σου Πνεύματος για να γίνει άξιος να σταθεί άμεμπτα στο θυσιαστήριό σου, να κηρύττει το Ευαγγέλιο της βασιλείας σου, να λειτουργεί τον λόγο της αληθείας σου, να σου

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 41 10/7/2020 3:17:41 μμ

προσφέρει δώρα και θυσίες πνευματικές, να ανανεώνει τον λαό σου με την αναγέννηση του βαπτίσματος».

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σελ. 147.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 42 10/7/2020 3:17:41 μμ

Η χειροτονία εις πρεσβύτερον του π. Αθανασίου Γ. Β. από τον μητροπολίτη Μόρφου κ. Νεόφυτο, Κύπρος.
Από την πύλη εκκλησιαστικών ειδήσεων «Amen».

Ο ρόλος του ιερέα

Ο ιερέας του Ιησού δεν μπορεί να εκπληρώσει καρποφόρα το ιερατικό του έργο, αν δεν βρίσκεται πρώτα γονατισμένος, όπως ο Κύριός του, μπροστά στους ανθρώπους, σε μια στάση ταπεινώσεως

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 43 10/7/2020 3:17:41 μμ

και διακονίας, και αν δεν τους πλέ-
νει τα πόδια. Χωρίς αυτή την απα-
ραίτητη προϋπόθεση το λειτούργη-
μά του δεν θα φέρει καρπούς. Αλ-
λά πώς είναι δυνατόν να μεταφρα-
στεί αυτή η διάθεση της ταπεινώσε-
ως και της διακονίας στην καθημε-
ρινή ζωή του ιερέα; Συχνά ο ιερέας
θα είναι υποχρεωμένος να αναλά-
βει πρωτοβουλίες, να καθοδηγήσει
και να κατευθύνει. Αλλά ακόμα και
σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει
να θυμάται ότι το πρωτείο που ανα-
γνωρίζεται σε αυτόν, είναι ένα πρω-
τείο διακονίας. Ο ιερεύς δεν θα ζη-
τήσει γοητεία ούτε εξουσία. Θα εί-
ναι ο ταπεινός υπηρέτης όλων. Σε
οποιονδήποτε ζητάει τη βοήθειά
του –ή σε οποιονδήποτε από ’κεί-
νους που έχουν δικαίωμα σ’ αυτή

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 44 10/7/2020 3:17:41 μμ

τη βοήθεια και αν ακόμα δεν τη ζητάει– ο ιερεύς πρέπει να έχει τη δύναμη να λέει: «Είμαι δικός σου. Σου ανήκω, διότι ανήκω εις τον Ιησού Χριστό. Σου αναγνωρίζω το δικαίωμα να βάλεις το χέρι σου επάνω μου και να με θεωρήσεις σαν υπηρέτη σου. Όποιος κι αν είσαι, συ που τώρα έχεις ανάγκη από μένα, μου είσαι τη στιγμή που μου μιλάς, η πιο αξιόλογη ψυχή. Έχεις δικαίωμα σε όλες μου τις δυνάμεις της απαρνήσεως και της αγάπης. Αφιερώνομαι σε σένα». Και αν ακόμα ο ιερέας δεν προφέρει αυτές τις λέξεις, θα πρέπει τουλάχιστον η στάση του να τις εκφράζει. Θα πρέπει να προχωρεί φέροντας γύρω του, ιδίως εκεί που κυριαρχούν ο εγωισμός και η διχόνοια, την ειρήνη

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 45 10/7/2020 3:17:41 μμ

του Χριστού, το συμφιλιωτικό έργο του Χριστού, την αγάπη του Χριστού. Ο ιερέας θα πρέπει να είναι ήρεμος και στοργικός μπροστά σε κάθε αντίθεση. Βαθιά αφοσιωμένος στην ακεραιότητα του μηνύματος της Εκκλησίας του δεν πρέπει ν' αντιμετωπίσει ποτέ με εχθρότητα ή με περιφρόνηση τις άλλες ειλικρινείς θρησκευτικές ομολογίες. Θα ευχαριστεί τον Θεό για τις χάριτες που δίνει στις καλοπροαίρετες ψυχές, οπουδήποτε και αν βρίσκονται. Ποτέ δεν θα αντισταθεί στο κακό με κακό. Ποτέ δεν θα χρησιμοποιήσει και δεν θα συμβουλεύσει τη βία. Ο ιερέας πρώτα πρώτα χρωστάει τον εαυτό του σ' αυτούς που υποφέρουν. Δεν θα έχει κάνει τιποτα, όταν δεν θα έχει ο ίδιος «μοιραστεί» το βάρος του άλλου, όταν δεν

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 46 10/7/2020 3:17:41 μμ

θα έχει προσπαθήσει να σηκώσει κι αυτός αυτό το βάρος, όταν δεν έχει εισχωρήσει αληθινά στον πόνο του αδελφού του, όταν η συμπάθειά του δεν του «στοιχίζει» μερικά πράγματα και δεν τον οδηγεί σε μια συγκεκριμένη θυσία.

Ζιλλέ. Λ., Γίνε ιερεύς μου, **Μτφρ. Μητρ. Αττικής Νικόδημος, Σπορά, Αθήνα, 1992, σ. 23-28.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 47 10/7/2020 3:17:41 μμ

Ο μακαριστός παπα-Στρατής της Λέσβου κοντά στους πρόσφυγες. Φωτογραφία του UNHCR/Socrates Baltagiannis.
Η δράση του παπα-Στρατή ενέπνευσε τον σκιτσογράφο-αγιογράφο John Antóno να σχεδιάσει το παραπάνω σκίτσο in memoriam (εις μνήμην)

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 48 10/7/2020 3:17:41 μμ

Η ιδιαίτερη αποστολή του κλήρου και ο ρόλος των λαϊκών στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Ας μελετήσουμε σε ομάδες τα κείμενα με θέμα τη γενική και ειδική Ιεροσύνη και τον ρόλο των λαϊκών στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Υπογραμμίστε βασικά σημεία, δώστε έναν δικό σας τίτλο και παρουσιάστε με σύντομο τρόπο στην ολομέλεια. Θα ακολουθήσει συζήτηση με θέμα: «Η συλλειτουργία κληρικών και λαϊκών στην Εκκλησία» ή «Ο ρόλος των λαϊκών στην Εκκλησία».

Οι λαϊκοί στην Εκκλησία

Η Ορθόδοξη Εκκλησία λειτουργεί πάντα ως σώμα. Οι λαϊκοί δεν

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 49 10/7/2020 3:17:41 μμ

είναι οι «παρακολουθούντες» αλλά οι «συνεπιτελούντες» τα μυστήρια και κυρίως τη Θεία Ευχαριστία. Γι' αυτό και δεν τελούνται «ατομικές» λειτουργίες των κληρικών, όπως συμβαίνει στη Δύση. Η ενότητα κλήρου και λαού φαίνεται στη λειτουργική «σύναξη», που είναι η συναγωγή, η συνέλευση όλου του σώματος της τοπικής Εκκλησίας για την τέλεση της λατρείας. Στην πρώτη χριστιανική εποχή, ταυτίζονταν οι όροι σύναξη και εκκλησία. Σε περιόδους διωγμών, οι χριστιανοί με κίνδυνο της ζωής τους λάβαιναν μέρος στη λειτουργική σύναξη, διότι ήταν βέβαιοι για την παρουσία του Χριστού εκεί. Η απόφαση του πιστού «θα πάω στην εκκλησία» φανερώνει τη θέλησή του να συμμετάσχει μαζί με

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 50 10/7/2020 3:17:41 μμ

το υπόλοιπο σώμα της τοπικής Εκκλησίας στην τέλεση της Θείας Ευχαριστίας.

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σ. 114-116.

Ιεροσύνη και διάκριση των χαρισμάτων

Έτσι λοιπόν κάθε μέλος της Εκκλησίας έχει το δικό του διακόνημα, το χάρισμά του, το ειδικό λειτούργημά του. Όλα τα μέλη είναι λαϊκοί ή ιερείς –οι όροι είναι ισοδύναμοι– αλλά τα διακονήματά τους είναι διαφορετικά. Ο ένας είναι επίσκοπος, ο άλλος πρεσβύτερος, ο τρίτος διάκονος ή διακόνισσα, ένας

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 51 10/7/2020 3:17:41 μμ

άλλος διδάσκαλος, προφήτης, κοσμικός ή μοναχός, έγγαμος ή άγαμος, απόστολος ή κήρυκας, θεολόγος, απλούστατα άνθρωπος προσευχόμενος. Αυτές οι λειτουργίες είναι διαφορετικές, αλλά όλες είναι κατ' ουσίαν ιερατικές, απαραίτητες οι μεν στις δε. Γιατί, μόνο όταν όλα τα μέλη εκτελούν τις λειτουργίες τους, το Σώμα παραμένει εν υγεία, η Εκκλησία μπορεί να εκδηλώνεται με πληρότητα και να εκτελεί πραγματικά το έργο της. Ως ιερέας, ο πιστός συναθροίζεται με τους αδελφούς του γύρω από το θυσιαστήριο, προσκομίζοντας τον ευχαριστιακό άρτο και οίνο, σημείο της προσφοράς ολόκληρης της ζωής. Προσέρχεται εκεί όχι ως απλός παρακολουθών, αλλά ως συμμετέχων. Διότι η λειτουργία, όρος ελληνικός,

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 52 10/7/2020 3:17:41 μμ

προερχόμενος εκ των λέξεων Λαός και έργον, είναι ακριβώς το έργο του Λαού. Κατ' αυτήν την έννοια ο πιστός είναι συν-λειτουργός. Και ο ένας και ο άλλος είναι εξίσου απαραίτητοι, διότι εάν χωρίς ιερέα δεν τελείται ευχαριστία, χωρίς την κοινότητα επίσης δεν είναι δυνατόν να τελεσθεί. Ο ιερέας είναι αντιπρόσωπος της κοινότητας και ταυτόχρονα αποτελεί πραγματικό σημείο της παρουσίας του Χριστού.

Νέλλας, Π., Βασίλειον ιεράτευμα, μελέτη επί του προβλήματος του λαϊκού στοιχείου,
Σύναξη, 2002, τχ. 83, σ. 48-60.

Ιεροσύνη των γυναικών

Απαρχής ως σήμερα, μια μακραίωνη παράδοση αποκλείει την ιερωσύνη των γυναικών. Αξίζει, ωστόσο,

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 53 10/7/2020 3:17:41 μμ

να επισημάνει κανείς ότι αυτός ο αποκλεισμός έγινε ανεπαισθήτως και σιωπηρώς, χωρίς δογματική θέσπιση. Η ζωή του εκκλησιαστικού σώματος με κεφαλή τον τελετάρχη και αρχιερέα Χριστό εκφράζεται σε μια ποικιλία χαρισμάτων με πλήρη ισοτιμία και ισότητα των μελών, όπως συμβαίνει κατά φύση σ' ένα σώμα. Η μακραίωνη παράδοση της Εκκλησίας, απέκλεισε τη γυναίκα από την ιερωσύνη, χωρίς ωστόσο να θεσπίσει, μήτε ν' αναπτύξει σχετική θεολογική διδασκαλία. Σ' αυτή τη χαρισματική κοινωνία τα μέλη διαφέρουν μόνο κατά την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα, όμως εν ουδενί κατ' ουδένα τρόπο ουδαμώς κατά την ισοτιμία και την ισότητα. Άλλωστε η εξαίρεση της γυναίκας

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 54 10/7/2020 3:17:41 μμ

από την ιερωσύνη διόλου δεν μείωσε μήτε μειώνει τη χαρισματική ζωή της Εκκλησίας. Ωστόσο κανείς δεν επιτρέπεται να εφησυχάζει μπροστά σε τόσο ραγδαίες και εκρηκτικές αλλαγές των ιστορικών πραγμάτων. Τι μέλλει να πράξει η Ορθοδοξία; Εκείνο που πρέπει να κάνει η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι να προετοιμάζεται όχι με τέτοια σαθρά και επιζήμια θεολογικά επιχειρήματα αλλά με την άρτια κοινωνική οργάνωση της ζωής της, όπου άνδρες και γυναίκες με πλήρη ισοτιμία και ισότητα να εργάζονται αναδεικνύοντας πλούσιους καρπούς χαρισματικής ζωής και καλλιεργώντας την παιδεία και τον πολιτισμό.

Ματσούκας, Ν., Η Ιερωσύνη των γυναικών ως θεολογικό και οικουμενικό πρόβλημα, στο Ορθόδοξη Θεολογία και Οικουμενικός Διάλογος,

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 55 10/7/2020 3:17:41 μμ

Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 2005, σ. 122-127.

Σε συνέχεια και εφαρμογή των αποφάσεων της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, που πραγματοποιήθηκε από 19 έως 25 Ιουνίου 2016 στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, στο Κολυμπάρι Χανίων, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής προχώρησε πρόσφατα στην επανασύσταση του αρχαίου θεσμού των διακονισσών. Διακόνισσες είχαν χειροτονήσει εξάλλου κατά τον εικοστό αιώνα ο Άγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως ο θαυματουργός, ο αείμνηστος αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος και ο μητροπολίτης Πισιδίας (τ. μητρ. Κορέας) Σωτήριος Τράμπας.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 56 10/7/2020 3:17:41 μμ

Οι πρώτες Διακόνισσες του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Φωτογραφίες από το ιστολόγιο «Νυχθημερόν», 18 Φεβρουαρίου 2017.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 57 10/7/2020 3:17:42 μμ

Οι ιερείς στον σύγχρονο κόσμο.

Ας συντάξουμε μια επιστολή προς τον τοπικό επίσκοπο με θέμα την ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής των λαϊκών στις αποφάσεις της Εκκλησίας ή άλλα θέματα που σας απασχολούν. Κατόπιν θα παρουσιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης και θα συζητήσουμε σε σχέση με τις προτάσεις σας.

Ο πατέρας μου

Το μεσημέρι της ημέρας εκείνης δεν θέλησα να φάω. Κρύφτηκα. Και έκλαιγα για τη δυστυχία μου. Ο πατέρας μου ήλθε για να με παρηγορήσει. – Γιατί κλαις; Με ρώτησε. – Όλα τα παιδιά του κόσμου έχουν

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 58 10/7/2020 3:17:42 μμ

τον δικό τους πατέρα, εκτός από μένα, είπα. – Κι εσύ έχεις έναν πατέρα. Εγώ είμαι ο πατέρας σου. – Ναι, είσαι ο πατέρας μου. Αυτό είναι σωστό. Αλλά δεν είσαι αποκλειστικά δικός μου πατέρας. Είσαι πατέρας όλων των ανθρώπων. Μη μου πεις πως αυτό δεν είναι σωστό. Και συνέχιζα να κλαίω. Είσαι πατέρας ακόμα και ’κείνων που είναι μεγαλύτεροι από σένα στην ηλικία. Τους άκουσα και τους είδα. Πατέρας των γερόντων! Τους αποκαλούσες «παιδιά σου». Είσαι ο πατέρας όλου του κόσμου. Πατέρας του καθενός. Είσαι ακόμα πατέρας των κακών και βρωμερών ανθρώπων.

Η δυστυχία μου μ’ εμπόδιζε να μιλώ. Μια θηλιά μ’ έπνιγε στο λαιμό. Και οι λέξεις σταμάτησαν να βγαίνουν απ’ το στόμα μου. Κι είχα

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 59 10/7/2020 3:17:42 μμ

δίκιο να είμαι δυστυχής. Γιατί αγαπούσα τον πατέρα μου. Και όταν αγαπά κανείς ένα πράγμα, θέλει να του ανήκει αποκλειστικά. Όταν κανείς αγαπά ένα λιβάδι, έναν κήπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα, θέλει να το έχει στην απόλυτη κατοχή του. Το να κατέχεις και να σου ανήκει ένα πράγμα που αγαπάς είναι νόμος της φύσεως. Όταν κανείς αγαπά ένα πράγμα, δεν μπορεί να το παραχωρήσει και να το παραδώσει στην κοινή χρήση. – Εγώ σε αγαπώ τόσο πολύ! Και τώρα ανακαλύπτω πως είσαι πατέρας όλου του χωριού, είπα. Τα δάκρυά μου κάποτε σταμάτησαν. Κι όμως υπήρχαν κι άλλα δάκρυα να κυλήσουν. – Πες μου, γιατί είσαι ο πατέρας όλων των ανθρώπων; Το ποθούσα τόσο πολύ να είχα κι εγώ έναν δικό μου

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 60 10/7/2020 3:17:42 μμ

πατέρα. Απόλυτα δικό μου. Όπως τ' άλλα παιδιά. Γιατί λοιπόν δεν ανήκεις αποκλειστικά σε μένα; – Είμαι πατέρας όλων γιατί είμαι ιερεύς, απάντησε ο πατέρας μου.

Γκεωργκίου Κ.Β., Από την 25η ώρα στην αιώνια ώρα,
Μτφρ. Ε. Κ. Στύλιος αρχιμ., Έλαφος, Αθήνα 1967, σελ. 35-37.

Ο ιερέας ως άνθρωπος

Η παράδοση της Εκκλησίας απαιτεί από τον κληρικό να έχει πνευματική ωριμότητα, αλλά δεν απαιτεί οι κληρικοί να είναι άνθρωποι χωρίς ατέλειες, πρώτον γιατί αυτό είναι αδύνατο και δεύτερον γιατί η δύναμή Του "ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται" (Β΄ Κορ. 12, 9). Η δυνατότητά μας να μην συγχέουμε τη σχετική πνευματική ωριμότητα με την τελειότητα

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 61 10/7/2020 3:17:42 μμ

είναι ένα από τα πιο αδιάψευστα κριτήρια ορθοδοξίας. Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος μας προβάλλει και πάλι τον Παύλο, σαν παράδειγμα εργάτη του Ευαγγελίου και ποιμένα που είχε ατέλειες και αδυναμίες, τις οποίες ομολογούσε χωρίς δισταγμούς, και τις οποίες όμως είχε με τη χάρη του Θεού την πνευματική ωριμότητα να τις χρησιμοποιεί εποικοδομητικά και γι' αυτόν και για τους άλλους.

Φάρος, π. Φ., Κλήρος.
Η ανεκπλήρωτη υπόσχεση
πατρότητος, **Ακρίτας, Αθήνα,**
1992, σ. 75.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 62 10/7/2020 3:17:42 μμ

Ο Χριστός πλένει τα πόδια των μαθητών.
Ψηφιδωτό του 11ου αι. στον νάρθηκα του καθολικού του Οσίου Λουκά Βοιωτίας.

Σημειώνουμε...

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 63 10/7/2020 3:17:42 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 64 10/7/2020 3:17:42 μμ

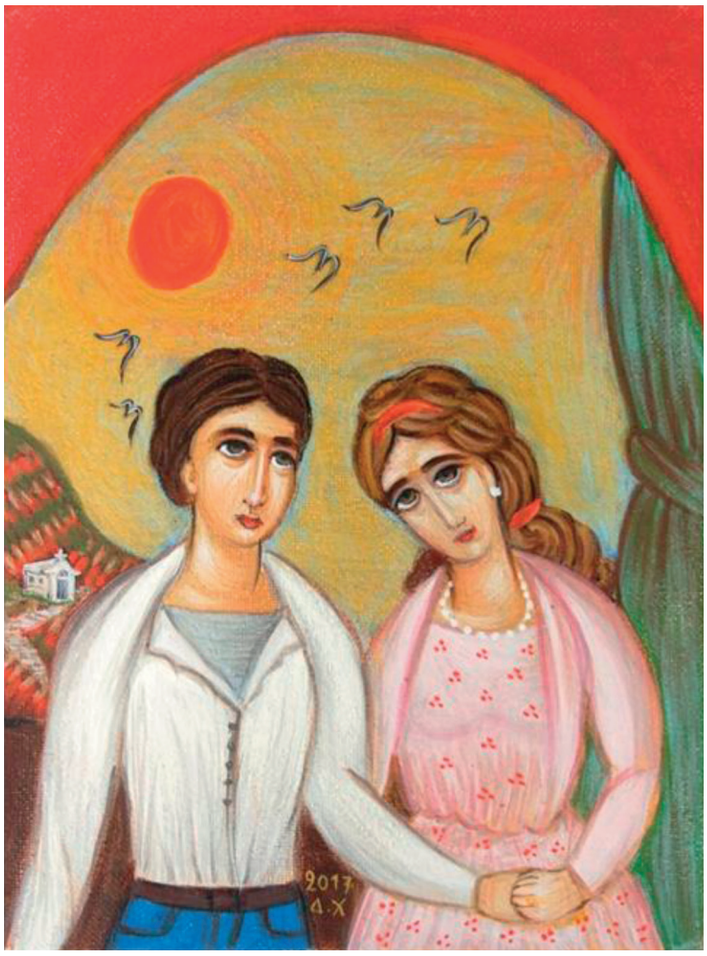

Θεματική Ενότητα 4

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

4.1. Χαρακτηριστικά χριστιανικού ήθους

4.2. Η ελευθερία του ανθρώπου στην Ορθόδοξη χριστιανική ανθρωπολογία

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 65 10/7/2020 3:17:42 μμ

4.3. Η αγάπη ως πρόταση ζωής στον Χριστιανισμό
4.4. Η διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας για την ισότητα
4.5. Η θεολογική χριστιανική θεώρηση για την ευθύνη

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 66 10/7/2020 3:17:42 μμ

Θ.Ε. 4. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

4.1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΗΘΟΥΣ

Ήθος, ηθικισμός, ηθικολογία, ηθική, υποκρισία.

Σας δίνονται οι ορισμοί των λέξεων «ηθική, ηθικιστής/ηθικίστρια, ηθικολογία, ήθος, υποκριτής-υποκρισία» και τα χωρία Μτ 7, 21 και Μτ 23, 1-28. Ας προσπαθήσουμε να χωρίσουμε σε μέρη τα χωρία και να τα αντιστοιχίσουμε με τις λέξεις που σας δόθηκαν. Πρώτα ας σκεφτούμε ο καθένας χωριστά γύρω από το υπό διερεύνηση θέμα/ερώτημα. Στη

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 67 10/7/2020 3:17:42 μμ

συνέχεια σε ζευγάρια ανά δύο συζητήστε και ενδεχομένως να χρειαστεί να αναθεωρήσετε τις ατομικές σας απόψεις και να διαμορφώσετε μία κοινή άποψη που εκφράζει και τους/τις δυό σας. Καταγράψτε τις ιδέες σας και παρουσιάστε στην ολομέλεια της τάξης για να συζητήσουμε όλοι μαζί.

1. **ηθική: 1α. το σύνολο των θεσμοθετημένων κανόνων μιας κοινωνίας που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων με βάση το κοινωνικά αποδεκτό, το καλό και το κακό: Βικτοριανή ~ . Σύμφωνα με την παραδεδεγμένη ~. Η ~ της αστικής τάξης στις αρχές του αιώνα. [...]**
2. **ηθικολογία: άποψη διακηρυγμένη συνήθως με ζήλο, πάθος και**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 68 10/7/2020 3:17:42 μμ

στενό πνεύμα, για το τι είναι καλό ή κακό σύμφωνα με την τρέχουσα ηθική: Άφησε τώρα τις ηθικολογίες.

3. **ήθος:** 1α. η ηθικότητα του ατόμου· οι ιδιότητες του χαρακτήρα του που βρίσκονται σε αρμονία με τα διδάγματα της ηθικής: Η αγωγή διαμορφώνει το ~. Έχει ανώτερο ~. Διακρίνεται για το επιστημονικό του ~. ~ είναι η απόλυτη έλλειψη ιδιοτέλειας. || ο χαρακτήρας: Το ~ των τραγικών ηρώων. Η μουσική εξημερώνει τα ήθη. [...] β. οι καθιερωμένες ηθικές αντιλήψεις και η αντίστοιχη με αυτές συμπεριφορά στα πλαίσια μιας κοινωνίας ή μιας εποχής: Τα πολιτικά ήθη. Έκλυση ηθών. Προσβολή των ηθών. Χρηστά ήθη. Νέοι

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 69 10/7/2020 3:17:42 μμ

καιροί, νέα ήθη. Τμήμα ηθών και λεσχών, αστυνομική υπηρεσία που ασχολείται κυρίως με τον έλεγχο της πορνείας. Γυναίκα ελευθερίων ηθών, πόρνη. [...]. 2. (πληθ.) παραδοσιακοί κανόνες κοινωνικής διαβίωσης, που διαμορφώνονται με την ιστορική εξέλιξη: Τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Τα ήθη των αγρίων.

4. υποκρισία: η ιδιότητα και ο τρόπος συμπεριφοράς του υποκριτή: Απεχθάνομαι την ~ των ανθρώπων. Αυτό που κάνεις είναι ~.

5. υποκριτής: Ι. αυτός που υποκρίνεται, που προσποιείται ανύπαρκτα συναισθήματα ή συμπεριφέρεται με τρόπο που δεν

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 70 10/7/2020 3:17:42 μμ

ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαθέσεις του. ΙΙ. ηθοποιός του αρχαίου δράματος και γενικότερα ηθοποιός του θεάτρου συνήθως σε πρωταγωνιστικό ρόλο και σε έργα που θεωρούνται ότι έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής **του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη**

6. ηθικιστής, ηθικίστρια: πρόσωπο που ελέγχει τα ήθη των άλλων, που επιδιώκει ή πρεσβεύει την αυστηρή τήρηση ηθικών κανόνων, λ.χ. με την εφαρμογή περιορισμών, λογοκρισίας κ.λπ. ΣΥΝ. ηθικολόγος, σεμνότυφος. – ηθικισμός (ο), ηθικιστικός, -ή, -ό, ηθικιστικ-ά | -ώς επίρρ.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 71 10/7/2020 3:17:42 μμ

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002[2]). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας **με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.**

Η χριστιανική θεώρηση της ηθικής

Αυτό λέγεται ήθος: είναι ο τρόπος που ζούμε τη ζωή μας. Με αυτήν την έννοια το ήθος και η ζωή είναι σύμφυτα. Δεν μπορείς να ζήσεις χωρίς ένα νόημα και δίχως κάποιο τρόπο εμβίωσης αυτού του νοήματος. Ίσα ίσα μάλιστα, από τον τρόπο που ζούμε τη ζωή μας αποφαινόμαστε αν τη χαιρόμαστε ή όχι, αν ευτυχούμε ή δυστυχούμε, αν τελικά ο βίος μας είναι αβίωτος.

Όταν το ήθος συστηματοποιείται και θεωρητικοποιείται, τότε συγκροτείται ηθική. Πρόκειται για τη

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 72 10/7/2020 3:17:42 μμ

γενίκευση και την κωδικοποίηση του τρόπου της ζωής, που διατυπώνεται με απαγορεύσεις («οὐ», «μὴ») και προτροπές, αρνητικά και θετικά, όπως χαρακτηριστικά εμφαίνεται στο μωσαϊκό δεκάλογο [...]. Η ηθική είναι συστηματική, ενώ το ήθος μένει εφαρμοσμένο, βιωμένο. Η ηθική είναι η θεωρία του ήθους. Πρόκειται για τη βιωμένη πρακτική που εκφράζεται με θεωρητικούς όρους. [...]

Ανάμεσα στην **ηθική** και στον **ηθικισμό** υπάρχει τεράστια διαφορά. Εντελώς άλλο είναι η ηθική ως θεωρία του ήθους και ολότελα διαφορετικό μέγεθος συνιστά ο ηθικισμός ή ο μοραλισμός (ηθικοκρατία, ηθικολογία). Πρόκειται για την απολυτοποίηση της ηθικής και τη μονομέρεια του ήθους. Ηθικισμός είναι η

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 73 10/7/2020 3:17:42 μμ

υπερβολή της ηθικής. Όπως η έλλειψή της συνιστά την ανηθικότητα, την αήθεια, έτσι και η υπερβολή της ηθικής φέρνει στην ηθικολογία.

Αν η ηθική είναι σύμφυτη με τη ζωή, όπως τη περιγράψαμε προηγουμένως, η ηθικοκρατία είναι αντίθετη στη ζωή. Ο ηθικισμός είναι το καρκίνωμα της ηθικής. Το «γράμμα» της ηθικολογίας νεκρώνει το «πνεύμα» της ζωής. Έτσι ο ηθικισμός σκοτώνει το ήθος, επειδή απολιθώνει τη ζωή. Γι' αυτό τελικά η ηθικολογία αναιρεί την ηθική. Άλλο είναι το ηθικό και εντελώς άλλο είναι το ηθικιστικό ή ηθικολογικό.

Η ηθική χρειάζεται. Ο ηθικισμός περισσεύει. Όπως το ήθος είναι απαραίτητο στη ζωή μας, έτσι και η ηθική θεωρία είναι αναγκαία. Όμως η ηθικολογία ως νέκρωση της ζωής

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 74 10/7/2020 3:17:42 μμ

είναι περιττή και επιζήμια. Τι κοινό υπάρχει ανάμεσα στο λαό και στο λαϊκισμό, στο έθνος και στον εθνικισμό, στην ευσέβεια και στον ευσεβισμό, στο ήθος και στον ηθικισμό; Κάθε -ισμός είναι η άρνηση του υποτιθέμενου φορέα του: ο ευσεβισμός της ευσέβειας και ο ηθικισμός του ήθους.

Το πιο αποτελεσματικό όπλο εναντίον του ηθικισμού είναι η ηθική. [...]

Αν κάποιος μάς ρωτήσει πως τέλος πάντων διαχωρίζουμε την ηθική από την ηθικολογία, θα του απαντήσουμε με απλά παραδείγματα. Ο δεκάλογος του Μωυσή είναι ηθική, αλλά ο φαρισαϊσμός είναι ηθικισμός. Το «οὐ κλέψεις, οὐ φονεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις» συνιστούν ηθική. Όταν όμως ο Χριστός

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 75 10/7/2020 3:17:42 μμ

θεραπεύει ασθενείς κατά την ημέρα του Σαββάτου, προκαλεί τη δυσφορία των ηθικιστών εκείνου του καιρού για τη δήθεν παραβίαση της ιεράς αργίας. Και η απάντησή Του μένει αποστομωτική: «τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (Μάρκ. 2,27).

Οι φαρισαίοι ηθικολόγοι μέμφονταν τον Ιησού για τις συναναστροφές Του με πόρνες και τελώνες. [...] Όλο το Ευαγγέλιο μπορεί να αναγνωσθεί ως μία διαρκής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην ηθική και στην ηθικολογία.

Μπέγζος, Μ. (1996). Ψυχολογία της θρησκείας. **Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 1-4.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 76 10/7/2020 3:17:42 μμ

1. Μτ 7, 21:

«Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει "Κύριε, Κύριε", αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου».

2. Μτ 23, 1-28: Αντίθεση Φαρισαίων και μαθητών (απόσπασμα)

Τότε ο Ιησούς μίλησε στο πλήθος και στους μαθητές του και τους είπε: «Τη θέση του Μωυσή ως δασκάλου την πήραν οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι. Όσα λοιπόν σας λένε να τηρείτε, να τα τηρείτε και να τα πράττετε· να μην κάνετε όμως κατά τα έργα τους, γιατί λένε μόνο και δεν πράττουν. Φτιάχνουν φορτία βαριά, που δύσκολα σηκώνονται, και τα φορτώνουν στους ώμους των ανθρώπων, ενώ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 77 10/7/2020 3:17:42 μμ

οι ίδιοι δε θέλουν ούτε με το δάκτυλό τους να τα κινήσουν. Όλα τα έργα τους τα πράττουν για να κάνουν καλή εντύπωση στους ανθρώπους. Πλαταίνουν τα φυλακτά τους και φαρδαίνουν τις άκρες από τα ιμάτιά τους. Τους αρέσουν οι καλύτερες θέσεις στα δείπνα και τα πρώτα καθίσματα στη συναγωγή, να τους χαιρετούν με σεβασμό στην αγορά και να τους φωνάζουν οι άνθρωποι "δάσκαλέ μου".

»Εσείς όμως να μη δεχτείτε να σας αποκαλούν "δάσκαλέ μου". Ένας είναι ο δάσκαλός σας, ο Χριστός· κι εσείς όλοι είστε αδερφοί. Και πατέρα σας μην ονομάσετε κανέναν στη γη, γιατί ένας είναι ο Πατέρας σας: ο ουράνιος. Μην ονομαστείτε "ηγήτορες", γιατί ο ηγήτοράς σας είναι ένας: ο Χριστός. Ο πιο

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 78 10/7/2020 3:17:42 μμ

σπουδαίος από σας να είναι υπηρέτης σας. Γιατί όποιος υψώσει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί· κι όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του θα υψωθεί».

3. Ταλανισμός των γραμματέων και των Φαρισαίων

«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κατατρώτε τις περιουσίες των χηρών, κάνετε όμως μεγάλες προσευχές για να φανείτε καλοί· [...]

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κλείνετε στους ανθρώπους το δρόμο για τη βασιλεία των ουρανών. Ούτε εσείς μπαίνετε ούτε το επιτρέπετε σ' όσους θέλουν να μπουν. [...]

»Αλίμονό σας, οδηγοί τυφλοί, που λέτε: "όποιος ορκιστεί στο

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 79 10/7/2020 3:17:42 μμ

ναό ο όρκος του δεν πιάνει, όποιος όμως ορκιστεί στο χρυσάφι του ναού πρέπει να τηρήσει τον όρκο του". Μωροί και τυφλοί, τι είναι μεγαλύτερο: το χρυσάφι ή ο ναός που αγιάζει το χρυσάφι; [...]

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί δίνετε στο ναό το ένα δέκατο από το δυόσμο, το άνηθο και το κύμινο, και δεν τηρείτε τις σπουδαιότερες εντολές του νόμου, τη δικαιοσύνη, την ευσπλαχνία και την πιστότητα. Αυτά όμως έπρεπε να κάνετε, χωρίς βέβαια να παραμελείτε κι εκείνα. Τυφλοί οδηγοί, που περνάτε από στραγγιστήρι το κουνούπι και καταπίνετε ολόκληρη καμήλα.

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί καθαρίζετε το εξωτερικό του ποτηριού και

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 80 10/7/2020 3:17:42 μμ

του πιάτου, το περιεχόμενό τους όμως προέρχεται από αρπαγή και αδικία. [...]

»Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί μοιάζετε με τάφους ασβεστωμένους, που εξωτερικά φαίνονται ωραίοι, εσωτερικά όμως είναι γεμάτοι κόκαλα νεκρών και κάθε λογής ακαθαρσία. Έτσι κι εσείς, εξωτερικά φαίνεστε ευσεβείς στους ανθρώπους, κι εσωτερικά είστε γεμάτοι υποκρισία και ανομία».

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 81 10/7/2020 3:17:42 μμ

Ηθικές προκλήσεις του καιρού μας, διάσταση θεωρίας και πράξης. Η χριστιανική διδασκαλία.

Με βάση το κείμενο που ακολουθεί (Γρ. Νύσσης) με θέμα τη διάσταση λόγων και έργων ας προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε τα κίνητρα και να αναλύσουμε την πολυπλοκότητα ηθικών ζητημάτων καθώς και τη σχέση κινήτρων και αποτελεσμάτων.

1. Γρηγορίου Νύσσης, Μίμηση της θείας φύσεως

Αν λοιπόν κανείς παρουσιάζεται να φορεί σαν προσωπείο το όνομα του Χριστού, αλλά δε δείχνει στη ζωή του όσα έχουν σχέση με

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 82 10/7/2020 3:17:42 μμ

το όνομα τούτο, δημιουργεί ψεύτικη εντύπωση για το όνομα του Χριστού, γιατί, σύμφωνα με το παράδειγμα, φόρεσε κατά κάποιο τρόπο στον πίθηκό του μια μάσκα, που παριστάνει ανθρώπινη μορφή. Και αυτό συμβαίνει, επειδή ο Χριστός δεν υπάρχει περίπτωση να μην ενσαρκώνει τη δικαιοσύνη, την ηθική καθαρότητα, την αλήθεια και την αποξένωση από κάθε κακία ούτε είναι δυνατό ο χριστιανός (ο αληθινός βέβαια χριστιανός) να μην παρουσιάζει τον εαυτό του να συμμετέχει έμπρακτα στις αρετές αυτές. Λοιπόν, αν θα μπορούσε κάποιος να παρουσιάσει με ορισμό το νόημα του Χριστιανισμού, θα πούμε ότι Χριστιανισμός είναι η μίμηση της θείας φύσεως.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 83 10/7/2020 3:17:42 μμ

Γρηγορίου Νύσσης. Τι των Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα. **Ε. Π. 46, 244.**

2. Μακάριος ο Αιγύπτιος (;). Αρμονία λόγων και έργων και εμπειρίας

«Άλλο είναι να μιλήσει κανείς για το ψωμί και το τραπέζι, και άλλο είναι να φάει και να γνωρίσει τη νοστιμάδα του ψωμιού και να ενισχυθούν όλα τα μέλη του σώματός του. Άλλο είναι να ειπεί κανείς κάτι με λόγια για ένα παρά πολύ γλυκό ποτό, και άλλο είναι να βγει να το πάρει από την ίδια την πηγή του και να χορτάσει με τη γεύση του γλυκύτατου αυτού ποτού. Άλλο είναι να μιλήσει κανείς για πόλεμο και για γενναίους αθλητές και πολεμιστές, και άλλο είναι να πάει στο πεδίο

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 84 10/7/2020 3:17:42 μμ

της μάχης και να συμπλακεί με τους εχθρούς, και να μπει και να βγει, και να λάβει και να δώσει, και να φέρει ο ίδιος στον εαυτό του τα βραβεία της νίκης. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στα πνευματικά ζητήματα. Άλλο είναι να εξηγεί κανείς τους θείους λόγους με κάποια γνώση και με τη λογική, και άλλο είναι να κατέχει το θησαυρό, τη χάρη, την αίσθηση, και την ενέργεια του αγίου Πνεύματος πραγματικά και έμπρακτα και με τέλεια βεβαιότητα στην ψυχή του και στο νου».

(Περικοπή από την 27η ομιλία, η οποία αποδίδεται στον Μακάριο τον Αιγύπτιο, Ε.Π. 34, 701).

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 85 10/7/2020 3:17:42 μμ

Σχέση διδασκαλίας (πεποιθήσεων) και ήθους.

Ας μελετήσουμε τον βίο ενός αγίου μας, του Ιωάννη του Χρυσοστόμου, και χωρία από την Κ.Δ. (π.χ. Α' Ιω 3, 17-18· 4, 20 και Ιακ 2, 14-18). Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να αντιστοιχίσουμε τα χωρία της Κ.Δ. με συγκεκριμένα σημεία του βίου του αγίου και κατόπιν να παρουσιάσουμε στην ολομέλεια της τάξης.

Βίος και έργο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου

Ο Ιωάννης, γνωστός ήδη από τον 4ο ή 5ο αιώνα με το επίθετο «Χρυσόστομος», γεννήθηκε στην Αντιόχεια από οικογένεια πιθανόν χριστιανική, στα μέσα του 4ου αι. Ο

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 86 10/7/2020 3:17:42 μμ

πατέρας του Σεκούνδος, δημόσιος λειτουργός υψηλού βαθμού στην αυτοκρατορική υπηρεσία, άφησε χήρα την εικοσαετή σύζυγό του Ανθούσα λίγο μετά τη γέννηση του γιου τους. Η ευσεβής Ανθούσα, ελληνικής καταγωγής, αποφάσισε να αφοσιωθεί στην εκπαίδευση του γιου της. Ο Ιωάννης σπούδασε φιλοσοφία και ρητορική. [...] Στην ηλικία των δεκαοκτώ ή είκοσι χρόνων δέχτηκε το βάπτισμα και διδάχτηκε την Αγία Γραφή και τη θεολογία. Λίγα χρόνια μετά τη βάπτισή του, χειροτονήθηκε διάκονος και μετά ιερέας. Για δώδεκα έτη κήρυττε στους μεγαλύτερους ναούς της Αντιόχειας και απέκτησε έτσι τη φήμη του θαυμάσιου ρήτορα. Το 397 η αυτοκρατορική αυλή τον επέλεξε

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 87 10/7/2020 3:17:42 μμ

ως επίσκοπο της πρωτεύουσας [Κωνσταντινούπολη]. Ο Θεόφιλος, Πατριάρχης Αλεξανδρείας, τον χειροτόνησε επίσκοπο το 398 με εντολή του αυτοκράτορα.

Ούτε δέκα χρόνια δεν κράτησε η αρχιεπισκοπεία του ιερού Χρυσοστόμου στην Κωνσταντινούπολη. Η δράση του άρχισε με τη συγκρότηση ενός επιτελείου από ηθικούς, ικανούς και αφοσιωμένους κληρικούς και μερικές δραστήριες μαθήτριές του. Μαζί τους οργάνωσε και εφάρμοσε ένα πολύπλευρο έργο που κάλυπτε θέματα ιεραποστολής, φιλανθρωπίας, ηθικής κάθαρσης του κλήρου και αναμόρφωσης της λατρευτικής ζωής. Στα πλαίσια της μέριμνάς του για τη διάδοση του χριστιανισμού ενδιαφέρθηκε για την

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 88 10/7/2020 3:17:42 μμ

αποστολή ιεραποστόλων στη Γοτθία, τη Σκυθία, την Κελτική, την Περσία και τη Φοινίκη, ενώ στους Γότθους που διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη παρεχώρησε ιερό ναό για την εξυπηρέτησή τους.

Στην Κωνσταντινούπολη, που ως νέα πρωτεύουσα του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας είχε προσελκύσει απότομα χιλιάδες νέων κατοίκων, στους οποίους πρέπει να συνυπολογιστούν και πάρα πολλοί πρώην δούλοι, υπήρχε ανάγκη για πνευματική καθοδήγηση. Και ο άγιος Ιωάννης κήρυττε αστα-μάτητα. Κύρια θέματα των ομιλιών του ήταν η αποφυγή της σκληρότητας προς τους κατώτερους, της φιλαργυρίας και της πολυτέλειας.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 89 10/7/2020 3:17:42 μμ

Ο Άγιος Ιωάννης

Κηρύττοντας όλα αυτά προς τους χριστιανούς δεν τους άφηνε χωρίς το προσωπικό του παράδειγμα. Ο ίδιος ζούσε λιτά και ασκητικά σαν μοναχός, αν και ήταν αρχιεπίσκοπος. Έδωσε αμέσως εντολή και σταμάτησαν τα πλούσια γεύματα που συνηθίζονταν από προκατόχους του. Ό,τι από τη λιτή ζωή

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 90 10/7/2020 3:17:42 μμ

του περίσσευε, κατευθυνόταν στους φτωχούς. Ο ιστορικός Παλλάδιος γράφει: [Ο Ιωάννης] εξέτασε προσεκτικά το ταμείο (της αρχιεπισκοπής), τους προϋπολογισμούς και τις δαπάνες. Διαπίστωσε περιττά έξοδα. [...] Είναι τόσο συγκλονιστικά όσα έλεγε στους κληρικούς του: Η Εκκλησία μας δεν είναι χρυσωρυχείο αλλά θριαμβεύουσα ομάδα αγγέλων [...]. Αν θέλετε να τιμήσετε τον Χριστό, κάνετέ το, όταν τον βλέπετε γυμνό στο πρόσωπο των φτωχών.

Σε τι ωφελεί αν προσφέρετε στον ναό μεταξωτά και πολύτιμα μέταλλα, αν αφήσετε έξω τον Χριστό και υποφέρει από το κρύο και τη γυμνότητα; Δεν ωφελεί καθόλου να είναι ο ναός γεμάτος χρυσά σκεύη, αν ο Χριστός πεινάει. [...]

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 91 10/7/2020 3:17:42 μμ

Επτά χιλιάδες φτωχοί (άστεγοι, χήρες, ορφανά, άρρωστοι, ξένοι) τρέφονταν καθημερινά χάρη στη μέριμνα του Αρχιεπισκόπου τους και των αφοσιωμένων συνεργατών του. [...] Έχτισε γηροκομεία, πτωχοκομεία και νοσοκομεία, τα οποία επόπτευαν ευσεβείς και ικανοί κληρικοί. Τα στελέχωσε με ιατρούς και μάγειρες, ενώ, όταν προλάβαινε, πήγαινε και εξυπηρετούσε και ο ίδιος τους αρρώστους.

Ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του απορροφούσε το ενδιαφέρον του για τους φυλακισμένους που την εποχή εκείνη ήταν πολυάριθμοι. Με χρήματα από προσφορές ελευθέρωνε φυλακισμένους για χρέη ή πλήρωνε τα λύτρα των αιχμαλώτων. Πολύ χαρακτηριστική

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 92 10/7/2020 3:17:42 μμ

ήταν η φράση του ότι το χρυσάφι δεν συλλέγεται για να δενόμαστε μ' αυτό (με αλυσίδες και κοσμήματα χρυσά) αλλά για να ελευθερώνουμε τους δεμένους.

[...] Ο ιστορικός Θεοδώρητος περιγράφει παραστατικά τι ήταν για όλους τους εμπερίστατους ο αρχιεπίσκοπός τους: «Όταν συλλαμβάνεται κάποιος, τον τραβάει για βοηθό. Όταν κάποιος δικάζεται, τον καλεί για συνήγορό του. Ο πεινασμένος τού ζητάει τροφή και ο γυμνός ρούχο [...]. Όποιος έχει πένθος τού ζητάει παρηγοριά. Άλλος τον παρακαλεί να τον ελευθερώσει από τα δεσμά του κι άλλος τον παίρνει μαζί του για να επισκεφτεί αρρώστους. Ο δούλος σ' αυτόν πηγαίνει

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 93 10/7/2020 3:17:42 μμ

για να κλάψει πικρά από αγανάκτηση κατά του κυρίου του. Η χήρα σ' αυτόν φωνάζει «λυπήσου με», ενώ άλλη σ' αυτόν καταφεύγει, για να θρηνήσει την ορφάνια. Αμέτρητες φροντίδες καταβάλλονται συνέχεια από τον πνευματικό πατέρα για όλους. Οδηγείται κάποιος σε δίκη; Αμέσως ο πατέρας γίνεται συνήγορος. Χτυπάει την πόλη η πείνα; Από συνήγορος γίνεται τροφοδότης. Αρρωσταίνει κάποιος; Ο τροφοδότης γίνεται γιατρός. Έτυχε σε κάποιον πένθος; Ο γιατρός γίνεται παρηγορητής. Χρειάζεται φροντίδα για τους ξένους; Αμέσως γίνεται ξενοδόχος, αυτός που είναι «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα» (Α΄ Κορ 9, 22)».

Όταν ο Χρυσόστομος άρχισε να χτίζει λεπροκομείο έξω από την πόλη, ξεσηκώθηκαν εναντίον του οι

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 94 10/7/2020 3:17:42 μμ

πλούσιοι γαιοκτήμονες της περιοχής, γιατί έβλεπαν να μειώνεται η αξία των κτημάτων τους. Επιπλέον, οι δραστηριότητες του αρχιεπισκόπου ενόχλησαν μια μερίδα του κλήρου, που είχε ελεγχθεί για εκκλησιαστικές αυθαιρεσίες, καθώς και την φιλόδοξη αυτοκράτειρα Ευδοξία. Αφορμή υπήρξε η ιδιοποίηση από την αυτοκράτειρα του αμπελώνα μιας χήρας. Η αδικημένη ζήτησε τη συμπαράσταση του αρχιεπισκόπου, ο οποίος αρκετές φορές μεσολάβησε στην αυτοκράτειρα για να επιστρέψει τον αμπελώνα. Αυτό ενόχλησε την Ευδοξία, η οποία με την συνεργασία άλλων επισκόπων, εχθρών του Ιωάννη, οργάνωσε Σύνοδο [...] και με ψεύτικο κατηγορητήριο δίκασε και καταδίκασε

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 95 10/7/2020 3:17:42 μμ

τον Ιωάννη σε καθαίρεση. Ακολούθησε εξορία που διακόπηκε εξαιτίας ενός τυχαίου γεγονότος –ενός σεισμού–που φόβισε την αυτοκράτειρα, η οποία διέταξε την επιστροφή του Ιωάννη, όχι όμως και την αποκατάστασή του. Αμέσως μετά, διατάχθηκε από τον αυτοκράτορα ο κατ' οίκον περιορισμός του. Μια σειρά προκλήσεων ανάμεσα στην Ευδοξία και στον Χρυσόστομο οδήγησε τον αυτοκράτορα να υπογράψει τη νέα εξορία του Πατριάρχη, ο οποίος έφτασε στην Κουκουσό της Αρμενίας. Κατά τη διάρκεια τριών χρόνων διαβίωσης σ' εκείνη την περιοχή, ο Χρυσόστομος διατηρούσε τις σχέσεις του με φίλους τόσο από την πρωτεύουσα, όσο και από την Αντιόχεια, γεγονός που εξόργισε τους εχθρούς του ακόμη μια

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 96 10/7/2020 3:17:42 μμ

φορά. Έτσι, αυτοί αποφάσισαν να τον στείλουν πιο μακριά, στην Πιτυούντα (ανατολική όχθη της Μαύρης Θάλασσας). Για αρκετούς μήνες οδοιπορούσε δέσμιος με τη συνοδεία φρουρών, ώσπου οι δυνάμεις του τον εγκατέλειψαν. Κοιμήθηκε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στα Κόμανα του Πόντου, στις 14 Σεπτεμβρίου 407.

(Σταχυολόγηση κειμένων και προσαρμογή)

Χωρία Καινής Διαθήκης:

- Α΄ Ιω 3, 17-18: «Αλλά αν κάποιος που έχει τα πλούτη του κόσμου δει τον αδερφό του σε κατάσταση ανάγκης και δεν τον σπλαχνιστεί, πώς ο άνθρωπος αυτός να έχει μέσα του αγάπη για το Θεό; Παιδιά μου, ας μην

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 97 10/7/2020 3:17:42 μμ

αγαπάμε με λόγια και ωραίες φράσεις, αλλά με έργα και αγάπη αληθινή».

- Α΄ Ιω 4, 20-21: «Αν κάποιος πει «αγαπώ το Θεό», μισεί όμως τον αδερφό του, είναι ψεύτης. Γιατί, πραγματικά, αυτός που δεν αγαπάει τον αδερφό του, τον οποίο βλέπει, πώς μπορεί να αγαπάει το Θεό, τον οποίο δε βλέπει; Αυτή την εντολή μάς έδωσε ο Χριστός: Όποιος αγαπάει το Θεό πρέπει ν' αγαπάει και τον αδερφό του».
- Ιακ 2, 14-18: Ποιο είναι το όφελος, αδερφοί μου, αν κάποιος λέει ότι έχει πίστη, δεν την αποδεικνύει όμως με έργα; Μήπως μπορεί μόνη της η πίστη να τον σώσει; Ας πάρουμε την περίπτωση που κάποιος αδερφός ή

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 98 10/7/2020 3:17:42 μμ

κάποια αδερφή δεν έχουν ρούχα να ντυθούν και στερούνται το καθημερινό τους φαγητό· αν κάποιος από σας τους πει: «Ο Θεός μαζί σας! Εύχομαι να βρείτε ρούχα και να χορτάσετε φαγητό», ποιο το όφελος, αν δεν τους δώσει κιόλας τα απαραίτητα που χρειάζεται το σώμα; Έτσι και η πίστη, αν δεν εκδηλώνεται με έργα, μόνη της είναι νεκρή. Αλλά θα πει κάποιος: «Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα». Του απαντώ: «Δείξε μου την πίστη σου από τα έργα σου. Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη μου από τα έργα μου».

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 99 10/7/2020 3:17:42 μμ

Βασικές αρχές του χριστιανικού ήθους (αγάπη - ελευθερία), σύνδεση με τη θεολογική διδασκαλία και με την κοινωνική πραγματικότητα.

Αφού διαβάσουμε κάποια από τα κείμενα που ακολουθούν θα συμπληρώσουμε τα κενά του κειμένου που σας δίνεται παρακάτω, Ρωμ 12, 9-10. 13-21. Όταν ολοκληρώσετε θα συγκρίνουμε την προσπάθειά σας με το πρωτότυπο. Νομίζετε ότι «οι στίχοι του χωρίου είναι ηθικές εντολές ή δείκτες ελευθερίας;»

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 100 10/7/2020 3:17:42 μμ

Άσκηση συμπλήρωσης κενών

Καινή Διαθήκη: Από την επιστολή του απ. Παύλου Προς Ρωμαίους (12, 9-10. 13-21)

Συμπληρώστε τα κενά με τις λέξεις που δίνονται.

ανταποδίδετε – διωκτών – αγαθό – άλλο – απλοϊκούς – όλους – ανάγκη – ομόνοια – κακό – ειρηνικά – ντροπή – φιλοξενείτε – σοφοί

Η αγάπη σας να είναι ειλικρινής. Να αποστρέφεστε το _____ _____ (1) και να ακολουθείτε το καλό. Να δείχνετε με στοργή την αγάπη σας για τους άλλους πιστούς. Να συναγωνίζεστε ποιος θα δείξει περισσότερη εκτίμηση στον _____ (2). [...] Να

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 101 10/7/2020 3:17:42 μμ

βοηθάτε τους άλλους χριστιανούς, όταν βρίσκονται σε _____ _____(3), και να επιδιώκετε να _____ (4) τους αδερφούς. Να προσεύχεστε για το καλό των _____ (5) σας, να ζητάτε την ευλογία του Θεού γι' αυτούς κι όχι να τους καταριέστε. Να μετέχετε στη χαρά όσων χαίρονται και στη λύπη όσων λυπούνται. Να έχετε _____ (6) μεταξύ σας. Μην είστε υπερήφανοι, αλλά να συναναστρέφεστε και τους _____ (7) χριστιανούς. Μην έχετε την ψευδαίσθηση πως είστε _____ (8). Αν κάποιος σάς κάνει κακό, μην του το _____ (9). Φροντίζετε να κάνετε το καλό

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 102 10/7/2020 3:17:42 μμ

σ’ _____ (10) τους ανθρώπους. Όσο εξαρτάται από σας, να ζείτε _____ (11) με όλους. [...] Όπως λέει η Γραφή: [...]. Αν λοιπόν πεινάει ο εχθρός σου, δώσ’ του να φάει· αν διψάει, δώσ’ του να πιει· μ’ αυτή την τακτική θα τον κάνεις να αισθανθεί τύψεις και _____ (12). Μην αφήνεις να σε νικήσει το κακό, αλλά να νικάς το κακό με το _____ (13).

1. Από την Καινή Διαθήκη

♦ Ρωμ 6, 17-18: Ας ευχαριστήσουμε το Θεό! Παλιότερα υπήρξατε βέβαια δούλοι της αμαρτίας, τώρα όμως δεχτήκατε με την καρδιά σας και υποτάξατε όλο το

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 103 10/7/2020 3:17:42 μμ

είναι σας στην αλήθεια που διδαχτήκατε. Είστε, λοιπόν, ελεύθεροι πια από το ζυγό της αμαρτίας κι υπηρετείτε το καλό και το δίκαιο.

- Α΄ Κορ 9, 19. 22: Είμαι ελεύθερος, χωρίς εξάρτηση από κανέναν· κι όμως έκανα τον εαυτό μου σκλάβο όλων για να κερδίσω όσο το δυνατό πιο πολλούς. [...] Για τους πάντες, έγινα τα πάντα, έτσι ώστε με κάθε τρόπο να σώσω μερικούς.
- Γαλ 5, 13-14: Ο Θεός, λοιπόν, αδερφοί μου, σας κάλεσε για να ζήσετε ελεύθεροι. Μόνο να μη γίνει η ελευθερία αφορμή για αμαρτωλή διαγωγή, αλλά με αγάπη να υπηρετείτε ο ένας τον άλλο. Άλλωστε όλος ο νόμος συνοψίζεται σε μια φράση: Στο

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 104 10/7/2020 3:17:42 μμ

ν’ αγαπήσεις τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου.

- Εβρ 10, 24: Ας φροντίζουμε ο ένας τον άλλο παροτρύνοντάς τον στην αγάπη και στα καλά έργα.
- Β΄ Πε 1, 5-7: [...] να καταβάλετε κάθε προσπάθεια για να πλουτίσετε την πίστη σας με την αρετή, την αρετή με τη γνώση, τη γνώση με την αυτοκυριαρχία, την αυτοκυριαρχία με την υπομονή, την υπομονή με την ευσέβεια, την ευσέβεια με την αγάπη για τους αδερφούς, την αγάπη για τους αδερφούς με την αγάπη για όλους.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 105 10/7/2020 3:17:42 μμ

2. Ιωάννης Δαμασκηνός: Η αρετή

«Η αρετή λέγεται έτσι, επειδή βάση της είναι η δυνατότητα να επιλέγεις (τό "αἱρεῖσθαι"). Διότι είναι αιρετή και ηθελημένη, επειδή το καλό το κάνουμε με συνειδητή επιλογή και με τη θέλησή μας, όχι αθέλητα και εξαναγκαστικά».

Δαμασκηνός, Ι. (1975). Φιλοκαλία. Αθήνα: Αστήρ, σ. 237

3. Ιωάννης Χρυσόστομος: «Όλα για σένα είμαι εγώ και όλα για μένα είσαι εσύ».

[Μιλάει ο Χριστός απευθυνόμενος σ' εμάς] Ἐγὼ εἶμαι πατέρας, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ νυμφίος, ἐγὼ οἰκία, ἐγὼ τροφή, ἐγὼ ἔνδυμα, ἐγὼ ρίζα, ἐγὼ θεμέλιον, κάθε τι τὸ ὁποῖον θέλεις ἐγώ· νὰ μὴν ἔχεις ἀνάγκην ἀπὸ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 106 10/7/2020 3:17:42 μμ

τίποτε. Ἐγὼ καὶ θὰ σὲ ὑπηρετήσω· διότι ἦλθα νὰ ὑπηρετήσω, ὄχι νὰ ὑπηρετηθῶ. Ἐγὼ εἶμαι καὶ φίλος, καὶ μέλος τοῦ σώματος καὶ κεφαλὴ καὶ ἀδελφός, καὶ ἀδελφὴ καὶ μητέρα, ὅλα ἐγώ· ἀρκεῖ νὰ διάκεισαι φιλικὰ πρὸς ἐμέ. Ἐγὼ ἔγινα πτωχὸς διὰ σέ· ἔγινα καὶ ἐπαίτης διὰ σέ· ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν διὰ σέ· ἐτάφην διὰ σέ· εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω διὰ σὲ παρακαλῶ τὸν Πατέρα· κάτω εἰς τὴν γῆν ἐστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς μεσολαβητὴς διὰ σέ. Ὅλα δι᾽ ἐμὲ εἶσαι σύ· καὶ ἀδελφὸς καὶ συγκληρονόμος καὶ φίλος καὶ μέλος τοῦ σώματος. Τί περισσότερον θέλεις;

Ιωάννης Χρυσόστομος, Οστ΄ (76η) ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, **24,16-31**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 107 10/7/2020 3:17:42 μμ

(ΕΠΕ τόμ. 12, σ. 34) (απόσπασμα, απόδοση Ι. Μ. Μεγίστης Λαύρας Αγ. Όρους).

4. Καλή ή κακή πράξη;

Στο Χριστιανισμό καμία πράξη δεν είναι από μόνη της (αυτομάτως) καλή ή από μόνη της κακή. Αυτό δε γίνεται εύκολα κατανοητό ή απο-

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 108 10/7/2020 3:17:42 μμ

Χριστιανισμός είναι η επιβολή κάποιων σιδερένιων νόμων και η εκτέλεση κάποιων συγκεκριμένων πράξεων. Τα πράγματα όμως στην ουσία τους δεν είναι έτσι. Στο Χριστιανισμό καμία πράξη δε σώζει αυτόματα, μαγικά, μηχανικά. Αυτό που μετράει είναι αν ο άνθρωπος είναι συνειδητά και ελεύθερα προσανατολισμένος προς εκείνον τον αγαπητικό τρόπο ύπαρξης, υπόδειγμα του οποίου είναι η Αγία Τριάδα. Δεν υπάρχει δηλαδή κατάλογος καλών και κακών πράξεων, αλλά κάθε πράξη θα αξιολογηθεί από το αν έγινε με κίνητρο και κριτήριο την Αγάπη και την Ελευθερία, και θα αποδοκιμαστεί αν έγινε με κίνητρο τη διασφάλιση του ατομικισμού, του εγωισμού και του συμφέροντος.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 109 10/7/2020 3:17:42 μμ

Η Καινή Διαθήκη και η ζωή της Εκκλησίας διαπνέονται από το πνεύμα αυτό. Αντίθετα, π.χ., προς την άποψη ότι η προσευχή είναι μια δραστηριότητα πάντα και από μόνη της καλή, η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου την εξαρτά από τα κίνητρα και τον προσανατολισμό του προσευχόμενου (Λουκ. 18: 9-14). Ο Φαρισαίος δε βαρύνεται με αμαρτήματα και ανηθικότητες. Παρ' όλα αυτά αποδοκιμάζεται από το Χριστό, επειδή τυλίχτηκε στο ατομικιστικό σάβανο της "ηθικότητας" και της "ευσέβειάς" του και απορρίπτει τους άλλους. Ενώ, αντίθετα, ο Τελώνης βαρύνεται μεν με χίλια δυο παραπτώματα, ο προσανατολισμός όμως που δίνει στην ύπαρξή του είναι η μεταστροφή και

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 110 10/7/2020 3:17:42 μμ

η συνάντηση με τον άλλον. Το θέμα του προσανατολισμού, δηλαδή της κατεύθυνσης που επιθυμώ να έχω, είναι εξαιρετικά σπουδαίο. Αν επιθυμώ να συναντηθώ με τον αγαπημένο μου, τότε ολόκληρη η ύπαρξή μου, οι προγραμματισμοί, οι ενέργειές μου εμπνέονται από τον προσανατολισμό μου προς τη συνάντηση που επίκειται. Τι ώρα, π.χ., θα ξεκινήσω, αν προηγουμένως θα φάω ή όχι, τι θα φορέσω, αν θα πάω με τα πόδια ή με το αυτοκίνητο, αν στη διαδρομή θα χρονοτριβώ στα καταστήματα ή όχι, όλα αυτά δεν έχουν ηθικό χαρακτήρα από μόνα τους, αποκτούν όμως θετική ή αρνητική φόρτιση ανάλογα με το τι εξυπηρετούν και τι δυσχεραίνουν: την ατομικότητά μου ή τη συνάντηση. Ο Χριστιανισμός, λοιπόν, δεν

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 111 10/7/2020 3:17:42 μμ

έχει έτοιμα ηθικά συνταγολόγια. Και γι' αυτό είναι επαναστατικός μέσα στις κοινωνίες που συνήθως επαναπαύονται στην τήρηση εξωτερικών τύπων.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ΄ Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 34-35.

5. «Ο Θεός αγάπη εστί»

Η Αγία Γραφή μας βεβαιώνει ότι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί» (Α Ιω 4, 16). Δεν μας λέει ότι ο Θεός έχει αγάπη, ότι η αγάπη είναι [...] μια ιδιότητα του Θεού. Μας βεβαιώνει ότι αυτό που είναι ο Θεός είναι η αγάπη, ότι ο Θεός είναι ως αγάπη, ότι ο τρόπος με τον οποίο είναι ο Θεός είναι η αγάπη. Ο Θεός είναι Τριάδα Προσώπων και αυτή η Τριάδα είναι Μονάδα ζωής [...]. Το κάθε Πρόσωπο υπάρχει όχι για τον εαυτό του,

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 112 10/7/2020 3:17:42 μμ

αλλά υπάρχει προσφερόμενο στην κοινωνία αγάπης με τα άλλα Πρόσωπα. Η ζωή των Προσώπων είναι μια «αλληλοπεριχώρηση» της ζωής, που θα πει: η ζωή του ενός γίνεται ζωή του άλλου, η ΄Υπαρξή τους αντλείται από την πραγματοποίηση της ζωής ως κοινωνίας, από τη ζωή που ταυτίζεται με την αυτοπροσφορά, την αγάπη.

Γιανναράς, Χρ. (1996). Αλφαβητάρι της πίστης. Αθήνα: Δόμος, σ. 61.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 113 10/7/2020 3:17:42 μμ

Σημειώνουμε...

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 114 10/7/2020 3:17:42 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 115 10/7/2020 3:17:42 μμ

4.2. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Το αίτημα της ελευθερίας σε διάφορες καταστάσεις.

Με αφορμή μια φωτογραφία ή έναν πίνακα ζωγραφικής που θα επιλέξετε από τα παρακάτω, ας προσπαθήσουμε να θέσουμε ερωτήματα σχετικά με την ελευθερία και να τα απαντήσουμε: Γιατί...; Για ποιους λόγους...; Για ποιο σκοπό...; Τι θα γινόταν αν...; Κατόπιν ανακοινώστε στην ολομέλεια της τάξης.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 116 10/7/2020 3:17:42 μμ

1. Βρυζάκη, Θ. Η έξοδος του Μεσολογγίου (1853). Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 117 10/7/2020 3:17:43 μμ

2. Φοιτητές προβάλλουν το αίτημα της πολιτικής ελευθερίας

3. Δεσμά

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 118 10/7/2020 3:17:43 μμ

4. Απόδραση

Η αναίρεση της ελευθερίας και οι συνέπειές της.

Ας διαβάσουμε το κείμενο που ακολουθεί Πράξ 16, 16-23. Προσπαθήστε να εκφράσετε μία σκέψη και ένα συναίσθημα που σας προκάλεσε. Στη συνέχεια προσπαθήστε να απαντήστε στο ερώτημα κατά πόσο

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 119 10/7/2020 3:17:43 μμ

η ελευθερία είναι αγαθό και δικαίωμα για κάθε άνθρωπο.

Πράξ 16, 16-23: Ο Παύλος και ο Σίλας στη φυλακή

Μια μέρα, καθώς πηγαίναμε στον τόπο της προσευχής, συνέβη να συναντήσουμε μια δούλη που είχε μαντικό πνεύμα και με τις μαντείες της απέφερε πολλά κέρδη στους κυρίους της. Αυτή ακολουθούσε τον Παύλο και το Σίλα και φώναζε: «Αυτοί οι άνθρωποι είναι δούλοι του ύψιστου Θεού, που μας κηρύττουν την οδό της σωτηρίας!». Αυτό το έκανε πολλές μέρες. Ο Παύλος αγανάκτησε· γύρισε πίσω και είπε στο πνεύμα: «Σε διατάζω στο όνομα του Ιησού Χριστού να βγεις απ' αυτήν». Την ίδια στιγμή βγήκε το πνεύμα.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 120 10/7/2020 3:17:43 μμ

Όταν είδαν τ' αφεντικά της ότι μαζί με το πνεύμα χάθηκε κι η ελπίδα του κέρδους που είχαν από την εργασία της, έπιασαν τον Παύλο και το Σίλα και τους έσυραν στην αγορά για να τους παρουσιάσουν στις αρχές. Τους οδήγησαν μπροστά στους ανώτατους άρχοντες της πόλης και είπαν: «Αυτοί οι άνθρωποι είναι Ιουδαίοι και προκαλούν ταραχές στην πόλη. Θέλουν να εισαγάγουν έθιμα που δεν επιτρέπεται σ' εμάς, που είμαστε Ρωμαίοι, να τα δεχτούμε ή να τα τηρήσουμε». Τότε ο λαός ξεσηκώθηκε εναντίον τους. Οι άρχοντες τους έσκισαν τα ρούχα και έδωσαν διαταγή να τους ραβδίσουν. Τους έδωσαν πολλά χτυπήματα και μετά τους έβαλαν στη φυλακή κι έδωσαν εντολή στο δεσμοφύλακα να τους

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 121 10/7/2020 3:17:43 μμ

φυλάει ασφαλισμένους καλά. Αυτός, εφόσον πήρε μια τέτοια εντολή, τους έβαλε στο πιο εσωτερικό κελί και για λόγους ασφάλειας έσφιξε τα πόδια τους στην ξυλοπέδη.

Γύρω στα μεσάνυχτα, ο Παύλος και ο Σίλας προσεύχονταν και έψελναν ύμνους στο Θεό· και τους άκουγαν οι φυλακισμένοι. Ξαφνικά έγινε ένας σεισμός τόσο δυνατός, που σαλεύτηκαν τα θεμέλια της φυλακής. Αμέσως άνοιξαν όλες οι πόρτες και τα δεσμά των φυλακισμένων λύθηκαν. Ο δεσμοφύλακας ξύπνησε· κι όταν είδε τις πόρτες της φυλακής ανοιχτές, έβγαλε το σπαθί του κι ήθελε να σκοτωθεί, νομίζοντας ότι οι φυλακισμένοι είχαν δραπετεύσει. Τότε ο Παύλος τού φώναξε: «Μην κάνεις κανένα κακό στον εαυτό σου!

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 122 10/7/2020 3:17:43 μμ

Είμαστε όλοι εδώ». Ο δεσμοφύλακας ζήτησε να του φέρουν φώτα, πήδηξε μέσα στο κελί, και τρομαγμένος έπεσε στα πόδια του Παύλου και του Σίλα. Ύστερα τους έβγαλε έξω και τους ρώτησε: «Κύριοι, τι πρέπει να κάνω για να σωθώ;». Αυτοί του είπαν: «Πίστεψε στον Κύριο Ιησού Χριστό, και θα σωθείς κι εσύ και το σπίτι σου». Και κήρυξαν σ' αυτόν και σ' όσους ήταν στο σπίτι του το λόγο του Κυρίου.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 123 10/7/2020 3:17:43 μμ

Το αυτεξούσιο του προσώπου ως εγγύηση ελευθερίας του και βάση της χριστιανικής ανθρωπολογίας.

Σας δίνονται βιβλικά, πατερικά και θεολογικά κείμενα με θέμα το αυτεξούσιο του ανθρώπου (Γεν 1,26, Μάξιμος Ομολογητής, Διάλογος με Πύρρο, MPG 91:304C ή Ιωάννης Δαμασκηνός, Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, MPG 94:920B και 924B ή Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 14, 25, PG35,892A, Ware, 1991). Προσπαθήστε σε συνεργασία και με τους/τις συμμαθητές/τριές σας να εξηγήσετε και να παρουσιάσετε γιατί το αυτεξούσιο είναι βασικό γνώρισμα της ανθρώπινης φύσης σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία. Στο τέλος

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 124 10/7/2020 3:17:43 μμ

θα ανακοινώσετε τα αποτελέσματα στην ολομέλεια της τάξης.

1. **Γεν 1,26: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν».**

2. **«Τὸ μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα, τὸ νοερόν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατά τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν». (Απόδοση: Διότι το μεν «κατ' εικόνα» δηλώνει το νου (λογικό) και το αυτεξούσιο, το δε «καθ' ομοίωσιν» την όσο το δυνατόν ομοίωση ως προς την αρετή).**

Ιωάννης Δαμασκηνός, Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, **PG 94, 920B.**

125 / 141 - 142

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 125 10/7/2020 3:17:43 μμ

3. **Ο άνθρωπος έχει δική του βούληση εφόσον είναι εκ φύσεως λογικός. Γιατί αυτό που είναι εκ φύσεως λογικό είναι εκ φύσεως και αυτεξούσιο. Και το αυτεξούσιο, σύμφωνα με τους Πατέρες, είναι η βούληση, άρα ο άνθρωπος εκ φύσεως έχει δική του βούληση. Επίσης, [ενν. έχει δική του βούληση] εφόσον ο άνθρωπος έχει δημιουργηθεί κατ' εικόνα της μακάριας και υπερούσιας Θεότητας. Γιατί η θεία φύση είναι αυτεξούσια από τη φύση της, επομένως και ο άνθρωπος, ως πραγματικά εικόνα αυτής της θείας φύσης, είναι από τη φύση του αυτεξούσιος. Και αν είναι αυτεξούσιος από τη φύση του, τότε από τη φύση του ο άνθρωπος έχει και δική του βούληση.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 126 10/7/2020 3:17:43 μμ

Μάξιμος Ομολογητής, Διάλογος με τον Πύρρο, **PG 91, 304C. [Απόδοση]**

4. Και δημιούργησε τον άνθρωπο αναμάρτητο στη φύση του και αυτεξούσιο στη βούλησή του. Όταν λέω αναμάρτητο, δεν εννοώ ότι ο άνθρωπος δεν υποπίπτει σε αμαρτία. Διότι μόνον το θείο δεν το αγγίζει η αμαρτία. Εννοώ ότι η διάπραξη της αμαρτίας δεν βρίσκεται μέσα στη φύση του αλλά περισσότερο στην ελεύθερη βούλησή του. Δηλαδή, όπως έχει την εξουσία να μένει και να προκόπτει στο αγαθό με τη συνέργεια της θείας χάριτος, με τον ίδιο τρόπο μπορεί και να απομακρύνεται από το αγαθό και να περιέρχεται στο κακό, αφού ο Θεός τού παραχωρεί το

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 127 10/7/2020 3:17:43 μμ

αυτεξούσιο. Γιατί αυτό που γίνεται με τη βία δεν είναι αρετή.

Ιωάννης Δαμασκηνός, Ἔκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, **PG 94, 924B. [Απόδοση]**

5. «Ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀφῆκε καὶ αὐτεξούσιον…»

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 14,25, **PG 35, 892A.**

6. Η ζωτική σημασία της ελευθερίας

Ὁ Δημιουργὸς Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος: μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα ποὺ εἶναι φτιαγμένα κατ' εἰκόνα του εἶναι προικισμένα μὲ ἐλευθερία. Τί

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 128 10/7/2020 3:17:43 μμ

εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει τὰ ἀνθρώπινα ὄντα νὰ ξεχωρίζουν, μὲ ἕνα τρόπον ποὺ ὑπερέχει ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄντα; Πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, εἶναι ἡ αὐτοσυνειδησία, ἡ φωνὴ τῆς συνείδησης, ἡ δύναμη τῆς ἐλεύθερης ἀπόφασης, ἡ ἱκανότητα τῆς ἠθικῆς ἐκλογῆς. Ἐνῶ τὰ ἄλλα ὄντα ἐνεργοῦν ἀπὸ ἔνστικτο, τὸ ἀνθρώπινο ὂν στέκεται εὐσυνείδητα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ –στέκεται μὲ πλήρη ἐπίγνωση στὸ σημεῖο τοῦ καιροῦ, στὴ στιγμὴ τῆς κρίσης καὶ τῆς εὐκαιρίας– καὶ διαλέγει. Μόνο μὲ τὴν ἄσκηση αὐτῆς τῆς δύναμης, τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς, ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄνθρωπος πραγματικά.

Ἡ ζωτικὴ σημασία τῆς ἐλευθερίας μπορεῖ νὰ φανεῖ στὴν περίπτωση τῆς εὐλογημένης Παρθένου Μαρίας,

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 129 10/7/2020 3:17:43 μμ

ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ τί σημαίνει νὰ εἶσαι γνήσιος ἄνθρωπος. Στὸν Εὐαγγελισμό, ὁ Ἀρχάγγελος δὲν ἐπληροφόρησε ἁπλῶς τὴν Παναγία γιὰ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περίμενε τὴν ἐλεύθερη καὶ ἐθελοντική της ἀπάντηση: «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου» (Λουκ. 1:38). Θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε ἀρνηθεῖ. Ο Θεὸς λαμβάνει τὴν πρωτοβουλία, ὅμως ἡ ἐθελοντικὴ συνεργασία τῆς Παναγίας εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητη. Δὲν εἶναι ἁπλῶς ἕνα παθητικὸ ἐργαλεῖο, ἀλλὰ ἕνας ἐνεργητικὸς μέτοχος στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀπάντησή της μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἦταν ἕνα ἐκ τῶν προτέρων γνωστὸ συμπέρασμα· σ᾽ αὐτὴ τὴν ἐλεύθερα δοσμένη ἀπάντηση κρεμόταν ὁλόκληρο τὸ μέλλον τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 130 10/7/2020 3:17:43 μμ

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (1991).
Ἄνθρωπος καὶ Κοινωνία.
Δοκίμια γιὰ τὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου στὸν σύγχρονο κόσμο. **Πάφος: Ι. Μ. Αγ. Νεοφύτου.**

7. Ελευθερία και υπακοή

Χωρίς ελευθερία λοιπόν η υπακοή είναι δουλεία και χωρίς υπακοή η ανθρώπινη ελευθερία δεν διαφέρει καθόλου από την αυθαιρεσία. [...] η ελευθερία προσφέρεται μόνο από το Θεό κι η υπακοή του ανθρώπου ανάγεται στο Θεό.

Γιούλτσης Β. Τ. (2011). Ελευθερία και υπακοή στην Ορθόδοξη Χριστιανική Ηθική.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 131 10/7/2020 3:17:43 μμ

8. Ανθρώπινη ελευθερία και θέλημα του Θεού

[...] Από τη μια πλευρά του νομίσματος δεσπόζει το προμηθεϊκό όραμα ενός ανθρώπου ελεύθερου από τους θεούς, ενός ανθρώπου που στις μέρες μας, μέσα από τις εξελίξεις στο χώρο της βιοτεχνολογίας, επιχειρεί να ελευθερωθεί ακόμη και από τα όρια που του θέτει η ίδια η βιολογική του φύση· που φιλοδοξεί να διαμορφώσει και να μεταμορφώσει το σώμα του, το φύλο του, τους απογόνους του, το περιβάλλον του σύμφωνα με τις ιδιοσυγκρασιακές του προτιμήσεις. Και από την άλλη πλευρά το φωτεινό όραμα εκβάλλει στο σκοτεινό εφιάλτη ενός κόσμου και μιας ανθρώπινης ζωής που κυβερνάται από απρόσωπες οικονομικές, πολιτικές

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 132 10/7/2020 3:17:43 μμ

και πολιτισμικές δομές εξουσίας, έναν κόσμο που τη θέση της ελευθερίας παίρνει η θέληση για ισχύ και η συνακόλουθη ασυδοσία. [...] Η ελευθερία δεν συνίσταται στην ατελεύτητη δυνατότητα επιλογών, αλλά στη συγκρότηση μιας προσωπικότητας και ενός χαρακτήρα για τον οποίο συγκεκριμένες επιλογές απλούστατα δεν τίθενται ποτέ σε εσωτερική διαβούλευση.

[...] Θα πρέπει να εμβαθύνουμε λίγο ακόμη στην πνευματική παράδοση της εκκλησίας. Εκεί θα διακρίνουμε δύο βασικά στάδια σ' αυτή την πορεία. Στο πρώτο, ο άνθρωπος αρχίζει την προσπάθεια αποδοχής και εφαρμογής του Νόμου του Θεού, ενώ παράλληλα μέσα του βαθιά κάτι δυσφορεί. Η προσπάθεια και ο αγώνας για την

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 133 10/7/2020 3:17:43 μμ

εφαρμογή του θελήματος του Χριστού γίνεται «μη θελούσης της καρδίας». Αυτή είναι η κατάσταση την οποία με τόσο εξαιρετικό και σπαρακτικό ρεαλισμό περιγράφει ο απόστολος Παύλος στην επιστολή του προς Ρωμαίους: «Εσωτερικά συμφωνώ και χαίρομαι με όσα λέει ο νόμος του Θεού. Διαπιστώνω όμως πως η πράξη μου ακολουθεί έναν άλλο νόμο, που αντιστρατεύεται στο νόμο με τον οποίο συμφωνεί η συνείδησή μου [...]». Αν όμως ο άνθρωπος επιμείνει στην προσπάθεια και τον αγώνα παρά τις αντιξοότητες [...], τότε η εσωτερική του κατάσταση αρχίζει σταδιακά, σχεδόν ανεπαίσθητα, να μεταβάλλεται και εισέρχεται στο δεύτερο στάδιο [...].

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 134 10/7/2020 3:17:43 μμ

Γκανάς, π. Ευ. (2012). Ανθρώπινη ελευθερία και θέλημα του Θεού.

9. Ρωμ 7, 15-20: Έτσι, δεν ξέρω ουσιαστικά τι κάνω· δεν κάνω αυτό που θα 'θελα να κάνω αλλά, αντίθετα, ό,τι θα 'θελα να αποφύγω. Κάνοντας όμως αυτό που κατά βάθος δε θέλω, αναγνωρίζω έμπρακτα πως οι εντολές του νόμου είναι σωστές.

Έτσι φτάνω πια στο σημείο να μη διαπράττω εγώ ο ίδιος το κακό αλλά η αμαρτία, που έχει εγκατασταθεί μέσα μου. Η ίδια η συνείδησή μου μαρτυρεί γι' αυτό: Δεν κατοικεί μέσα μου, δηλαδή στο είναι μου, το καλό. Απόδειξη είναι πως εγώ θέλω να κάνω το καλό, δεν βρίσκω όμως τη δύναμη να το μετατρέψω σε πράξη. Κι έτσι, δεν κάνω το καλό

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 135 10/7/2020 3:17:43 μμ

που θα ’θελα, αλλά υπηρετώ το κακό, που δεν το θέλω. Αν όμως κάνω αυτό που δε θέλω, τότε την πράξη μου δεν την καθορίζω πια εγώ αλλά η αμαρτία, που έχει θρονιαστεί μέσα μου.

Η σημασία της ελευθερίας ως προσωπική επιλογή και ως κοινωνική κατάσταση.

Με αφορμή κάποιο θεολογικό κείμενο από αυτά που επεξεργαστήκαμε για τη σχέση Θεού-ελευθερίας προσπαθήστε να συμπληρώσετε τη φράση: «Ελευθερία είναι...». Μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα πόστερ με τις σκέψεις και τις απόψεις

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 136 10/7/2020 3:17:43 μμ

σας και να το αναρτήσουμε στην τάξη (είτε με αυτοκόλλητα χαρτάκια στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης είτε ψηφιακά στον Η/Υ).

Ο Θεός δεν δημιούργησε ρομπότ

Όπως συνήθιζε να λέει ο Paul Evdokimov [Ρώσος θεολόγος], ο Θεός μπορεί να κάνει το κάθε τι εκτός από το να μας αναγκάσει να τον αγαπάμε. Ο Θεός επομένως δεν εδημιούργησε ρομπότ που θα τον υπάκουαν μηχανικά, αλλά αγγέλους και ανθρώπινες υπάρξεις προικισμένες με ελεύθερη εκλογή. Και μ' αυτό, για να θέσουμε το ζήτημα με ανθρωπομορφικό τρόπο, ο Θεός ριψοκινδύνευσε: γιατί μαζί με αυτό το δώρο της ελευθερίας δόθηκε επίσης και η δυνατότητα της αμαρτίας. Αλλ' αυτός που

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 137 10/7/2020 3:17:43 μμ

δεν θα ριψοκινδυνεύσει δεν αγαπάει. Δίχως ελευθερία δεν θα υπήρχε αμαρτία. Αλλά δίχως ελευθερία ο άνθρωπος δεν θα ήταν εικόνα του Θεού. Δίχως ελευθερία ο άνθρωπος δεν θα μπορούσε να επικοινωνήσει με τον Θεό με μια σχέση αγάπης.

Ware, Κάλλιστος, Επισκ. Διοκλείας (7 1982). Ο Ορθόδοξος δρόμος. Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 68-69.

Σημειώνουμε...

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 138 10/7/2020 3:17:43 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 139 10/7/2020 3:17:43 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 140 10/7/2020 3:17:43 μμ

ΠΗΓΕΣ ΥΛΙΚΟΥ

– Τα παραθέματα και το εικονιστικό υλικό για το οποία δίνεται η βιβλιογραφία μέσα στο σώμα κειμένου, δεν αναφέρονται εκ νέου. Εάν σε μια Θεματική Ενότητα υπάρχουν πολλαπλά παραθέματα από την ίδια πηγή, συνήθως γίνεται αναφορά σε αυτήν μόνο στο πρώτο παράθεμα.
– Για τη μετάφραση της Αγίας Γραφής χρησιμοποιήθηκε η έκδοση της Βιβλικής Εταιρίας διαθέσιμη στο: http://hellenicbiblesociety.gr/bible
– Τα σύμβολα ⌘ δηλώνουν το τέλος κάθε δραστηριότητας.
– Τα παραθέματα από σχολικά βιβλία ανακτήθηκαν από: http://ebooks.edu.gr.

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 141 10/7/2020 3:17:43 μμ

– Έργα της Αθηνάς Βουζαξάκη και της Δέσποινας Χανόγλου κοσμούν τις σελίδες του βιβλίου.
– Παναγία η Γλυκοφιλούσα, Μουσείο Μπενάκη: https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&Itemid=0&id=107604&lang=el

Πηγές κειμένων στο διαδίκτυο-Ιστοσελίδες

– Η επιτυχημένη «Αποστολή» της Αρχιεπισκοπής, 10/2/2013. Στο: http://mkoapostoli.com/%CE%B7-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B7-%CE%B1%CF%

27-0857_I_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 142 13/03/2024 16:55:38

80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%B5%CF%80%CE%B9/

- Αδελφότητα Ορθοδόξου Εξωτερικής Ιεραποστολής, https://ierapostoles.gr/
- Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας, http://eib.xanthi.ilsp.gr/gr/default.asp

27-0857_I_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 143 13/03/2024 16:55:54

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 144 10/7/2020 3:17:43 μμ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ου ΤΟΜΟΥ

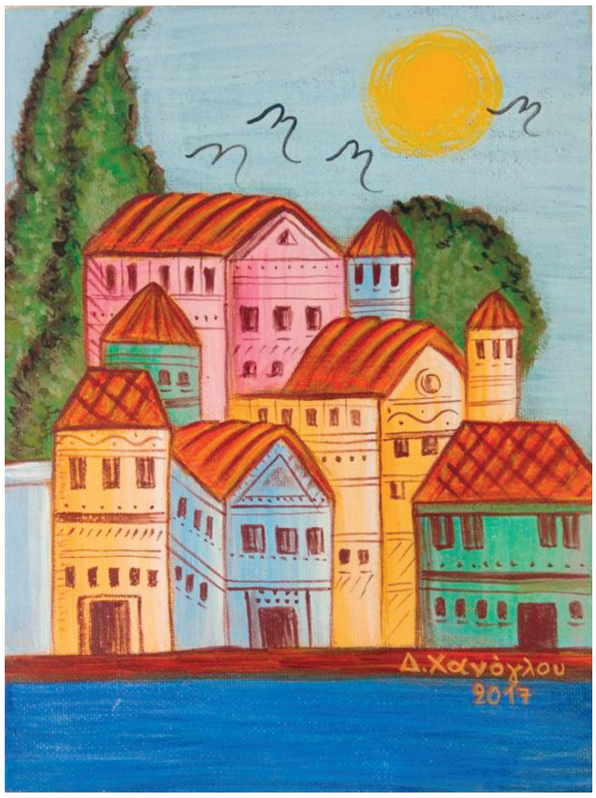

Θεματική Ενότητα 3

ΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

3.6. Μετάνοια, η υπέρβαση της αμαρτίας 5

3.7. Η ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία 37

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 145 10/7/2020 3:17:43 μμ

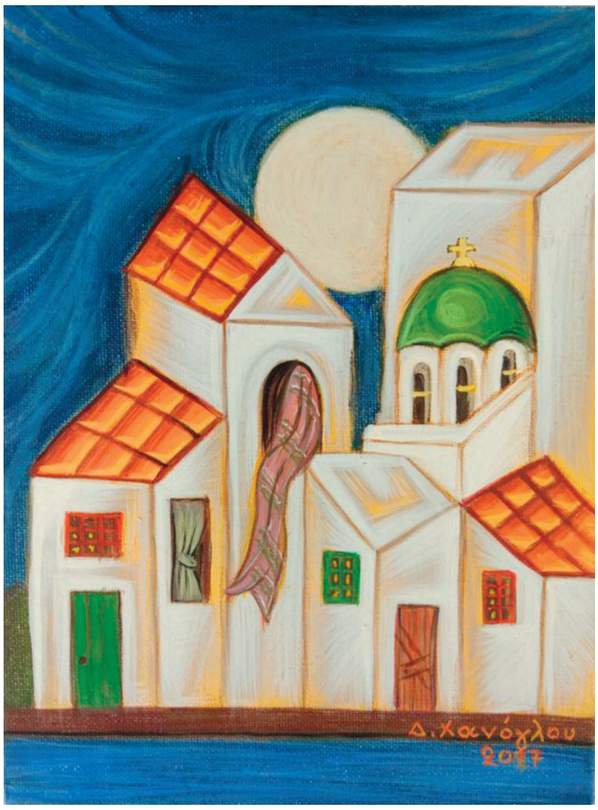

Θεματική Ενότητα 4

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

4.1. Χαρακτηριστικά χριστιανικού ήθους.....67

4.2. Η ελευθερία του ανθρώπου στην Ορθόδοξη χριστιανική ανθρωπολογία.....116

22-0264_l_e_thrisk_bm_117-144_28b.indd 146 10/7/2020 3:17:43 μμ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.